

**Tuwaŋuä, Poli iqu
Romä
pmeqä iquauŋqä äqäkqe
Yätamäkqä kukŋuä hiŋuiqänjä iquvi**

Poli iqu aŋä-himqä Romä iuŋqä äwätä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-täŋi, iqi pmetanŋuwä iquatä, anä pmapŋqä wiŋganŋqetani, tuwaŋuä tä äqäkqe. Iqueqä äwiŋqe, qutäŋi wänqäpu ae äpmeqetani, qua naqä Spenqä iuŋqä äwätä, Jisasi Iqueqä kukŋuä äŋgui, awä tquätŋqä iŋqe. Tuwaŋuä iquesani, Poli iqu kukŋuä awi, Kraisi Iqueqä kukŋuä äŋguä we-huŋqä-täŋi ätnänjä iqinyä ätuätä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua, suqä äkiu-äkiu ipu pmepŋqä, ätätä äqäkqe.

Kinganäŋi, Poli iqu qokä-apäkä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä Romä iu pmeqä iquauŋi, “Nyi henyqä kŋuä kuapä indqänätmä, Goti Iqu he yätamäkqä hiyätŋqä yatŋqä ävätmä, tääqä hea ique-ique ätuätqänjänä” ätuätä äqäkqe. Iqu qänakŋi, tuwaŋuä iqueqä qakuŋqe, tii äqäkqe. “Ämaqä, quuvqä eqiyquwitani, quuvqä eqäka upnuwänqä iquanä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä iqisani, jänänjä timäupŋqä iŋqe.” (1:17) Iqu tiinä-pqä ätkqe. Qokä-apäkä eeqänänŋi, Israitqä iquautanä, ä yäpaqänŋisanjä iquautanä qäyä etanŋi, qu eeqänänŋi, qokä-apäkä suqä quvqä imäkqä iquae. I etanŋqetani, qu hänjä pmepnuwänŋqe, Goti Iqu quŋqä qeqä ätumuäkätä, anŋumä itmetŋqä iŋqe. Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauŋi, Goti Iqu anŋumä itmeqanŋi, ga iqua Goti Iqueqä näueqä-qua epu, Jisasi Kraisi Iqueqä känŋuäka ipŋqä.

Goti Iqu ämaqä hŋque anŋi itmeqanŋutqe, iqueqä hänjä-pmeqe, hänŋi menä. Goti Iqu iquätä anä pmetanŋuti, Iqueqä Dŋä Äŋguä Iqu iqueni manŋuä winyätänä. Iiŋä

etangi, yänänäqñqä, suqä quvqetatä, äpäkonqetatäni, ämaqä ique mändi äkittqiyätä ique ämitñqe, hanjuä winä. Inji saptä 5 iquesa 8 duñqe, Poli iqu kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqetanä qakuinñqetä, Dñä Äñguä Iqueqä yänänäqñqä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqäñjuwä iquauqä hänä-pmeqä iu äwitñqenñqätä, ätätä äqäkqe.

Inji saptä 9 iquesa 11 iunñqe, Poli iqu hanjä-iqä naqä ique äwimakqenñqä awä ätätä äqäkqe. Iqu ämaqä Israitqä iutañä ique. Ga Israitqä iqua, Goti Iqu, Iqueqä ämaqä-qua hipñqä atäunjuä ikqä iquayi. Itangi iquautañä kuapänäñji, qu Jisasi Ique tuwä äwimiñjuwä iquai. Israitqä iqua qäyä etangi huizi iquautañi, kuapänäñji Jisasi Iqueqä kukñui qä-naknä imiñjuwä-qe, Israitqä iquautañi, kuapänä ma. Poli iqu, “Israitqä iqua qämä-qämä ipu, nätmätqä naqänäñji, Goti Iqu iquau iwimäkäniqenñqä hiñjuä äñguä mäqurñquä imiñjuwä iutayqä” ätätä äqäkqe. Itangi iqu kñui, qänakñji qokä-apäkä Israitqä iutañä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä yoqe mapnuwänñqänä, indqänñqe.

Yäpakä iqinji, Poli iqu ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iqua, suqä äkiu-äkiu ipu pmepñqä, ätätä äqäkqe. Iqu kukñuä kuapänäñji, suqä, ämaqä huiunñqä kiinjä äwiñqä iinñqä, ätätä äqäkqe. Suqä huiziunñqä inä ätätä äqäkqe, tiinji. Goti Iqueqä wäunñui imäkqä inñqätä, gapmanqä iquauqä yäpä inñgisa pmeqä inñqätä, itanğa ämaqä huizi iquau yätamäkqä iqä inñqätänji.

Kukñuä äñguä we-huñqä-tänñqä

¹ Poli iqunä, nyi Kraisi Jisasi Iqueqä wäunjuä imäkqä iqunñji. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukñuä äñguä we-huñqä-tänñi awä tmqä diñqä atäunjuä änyiyätä, Iqueqä wäunjuä iinñqä änändowatkqä iqunñqä. ² Hiñuiqänäñji, Goti Iqu kukñuä äñguä we-huñqä-tänjä ii, guä ämäsäuätä,

Iqueqä kukruä hiñuä-tqä iquau tquan̄gi, iqua Iqueqä bukä iu äqäkuwi. ³ Ii kukruä äñguänäñi, Iqueqä Ymeqä Iquenyqeyi. Iqu ämaqä huiwä-tän̄u, Dewiti iquesa ätimäukqe. ⁴ Itanga Ymeqä Iqu, quuvqe-qu Goti Iqueqänän̄jä etan̄gi, Goti Iqu, Ique qua äptekuwä iuta ävauqumuatätä, Iqueqä Ymeqä yän̄änäqñqä-qu atäñuä äwikqe. Iqu Jisasi Kraisi neqä Naqä Iquvi. ⁵ Iqueqä hipa iutañi, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imän̄qeta äñguä inemäkätä, itanga, Jisasi Iqueqä wäñuä imäkatun̄quä änan̄dowatkqe. Wäñuä iñi, ämaqä eeqänän̄jä iutañi, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä kukrui qänaknä ipñqe, awä tqueyi. ⁶ Amäqä iñjä iquautañi, he-pqä in-än̄qeqe. He Jisasi Kraisi Iqueqä tääqe qätä ae äwiyañu, Iqueqänän̄jäñqä en̄uwitayi. ⁷ Nyi tuwan̄uä tä, he ämaqä Romä pmeqä Goti Hanjuwä Iqu henyqä kiñjä wiñgan̄gi, Iqueqänän̄jäñqä tääqä etätmakqä iquenyqä äqiyqä. Neqä Goti Apiqutä, itanga Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imän̄qeta hiñgi etapäsinyä, äwqä han̄uä imbu pmetpñqä emäkqinyä.

Poli iqu, Goti Iquenyqä tääqä ätmin̄qen̄jä

⁸ Kin̄ganäñi, tiñjä hitmqe. Qua eeqänän̄jä iuñi, ämaqe, heqä quuvqä yän̄änäqñqä heqiyqan̄guwiñqä quea ätätqän̄uwitañi, nyi Jisasi Kraisi Iqueqä yoqeta Goti Iqueny, 'än̄guiqä' ätuätqän̄jä. ⁹ Nyi Goti Iqueqä wäñui, kukruä äñguä, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä awä ätätmä, yän̄jä äqän̄mä imäkätqän̄jä. Iñi nyaqä tääqä ätuätmän̄gani, henyqä kñuä indqänätñqä iñqä kukrui, naqä-qakuä etan̄gqen̄qe, Iqueqä-kiuä näqñqä-tän̄jä Iquvqä. ¹⁰ Hea ique-iqueny, Iquenyqä tääqä tmqä imäkätmän̄gani, Iqu äwiñgan̄gutqe, nyi henyqä pmqä hänaqen̄qä qävqä nyiyätñqä, yatñqä yän̄änäqñqä ävätqän̄jä. ¹¹ Yatñqä ii, nyi he hiñuä hiqän̄mqä kiñjä änyinätñqä iutayi. He yän̄änäqñqä emäkätñqä iñqe, nätmätqä Dñä Äñguä

Iquesa hitapmqä änyingiyä. ¹² Ɔqä kjuä indqänqce, tiinji. “Heyaqä quuvqä heqiyqä iuñi, yätamakqä hiyqanğundi, ga he nyaqeu nyiyqanğpi, iutani eequne yänänäqñqä imäknatuñque.”

¹³ Nyämaqäüä, nyi he tiinjqä näqñqä äñguänä epñqä änyingji. Nyi wäunui, Israitqä qäyä etanği huiziuqä awä iqi imäkkqce, häukuä äwäqä-pa, heyaqä awä iqinji, nyi wäunüä imäkmqce, häukuä witñqä iinğce, hea kuapänänji, nyi emamqä kjuä indqänätñqce. Inäqce hea ique-iquenji, nätmätqce ätimäuätä, hoptäwä änyiyätñqce. ¹⁴ Wäunüä Goti Iqu ändapkqce, ämaqä Grikä iquautä, ä huizi iquautä, itanğa ämaqä näqñqä-tänjä iquautä, ä näqñqä maeqä iquautä, awä tumqä iinä ändapkqce. ¹⁵ Itanji, he Romä pmeqä iquenä-pqce, kukñuä äñguä we-huñqä-tänji awä hitmqä iinğce, nyaqä äwqce änyivauqi.

Kukñuä äñguä we-huñqä-tänji, ii Goti Iqueqä yänänäqñqeyi

¹⁶ Kukñuä äñguä we-huñqä-täninğce, nyi womba miqunji. Ii Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqce, ämaqä quuvqä eqämipqä iquau anğumä itmeniqa iinğqeyi. Kinganänji, Israitqä iquau-ganä, itanğa ämaqä huizipqä iquauñi, inä itmeniqa. ¹⁷ Itanğa kukñuä äñguänänji, Goti Iqu, Iqueqä suqä jänänjä iuta ämaqä-qunenyqce, ‘jänänänjuaiqä’ tätñqä iinğqä ätnänäqi itkimäkqiyä. Ämaqce, quuvqä eqiyquwitanji, quuvqä eqäka upnuwänğqä iquanä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqisanji, jänänjä timäupñqä iinğce. Ii kukñui, Goti Iqueqä bukä iu äqänänğqä-pa, “Ɔqä ämaqä jänänänjä iqu, quuvqä eqiyätätqetanji, hänjä pmenqiyä.”*

Suqä quvqä huitanjä-huitanji imäkqenğä

¹⁸ Ämaqce, suqä Goti Iqu äwinyätanğqä iuñi tuwä äwiyäpu, suqä quvqä imäkätqätanğuwitanji, Goti Hanjuwä

* 1:17 Hapakukä 2:4

Iqu qäukuä yätu äpme, Iqueqä äwqä tnäni, ätnäjäqi itkimäkiyä. Qu quvqä iinjä imäkätqänjuwi, kuknuä naqä-qakuä iqueni mändi äkittqiyätqänjäüä. ¹⁹ Iqueqä suqä kuapänäniñqe, Goti Iqu ämaqä tquau ae ämotquakqetani, qu näqñqä ae ekuwä-qe, mändi äkittqiyätqänjä. ²⁰ Iqu nätmatqä eeqänäni ätimäutñqä ipäqäka äpätnñqe, täñga täsä enqä-qae, ämaqä iqua, Iqueqä suqetä Iqueqä yänänäqñqetä, hiñui änä mäqunquä ipiyä-qe, qu Iqu nätmatqä wäunjuä imäkkqä iunji, hiñuä äqunäpu, Iqueqä nätmatqä iquaquinyqe, näqñqä qäyunä mapnä. Iinjä iutani, qu “Ne Iquenyqä maqñqä itanitanji, quvqä maequneyqe” matqä ipnä.

²¹ Ii tiinjä etanjiyi. Iquenyqä näqñqä iinjä epiyä-qe, qu, ‘Iqu Goti naqä-qakuä Iqueqe’ kñuä mindqänqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu mävuqumuatqä ipu, Iqueni, ‘änqñqä’ mätkuä imiñjuwi. Oeyä. Iqua kñuä qämä-qämä ipu, kñuä indqänqetä, näqñqetä maeqä, hiawiqä ingisa äpmeñuwäpa ekuwi. ²² Iqua, ‘Ne näqñqä-tänjuneqä’ ätätqänjuwä-qe, maqñqä naqä-qakuänänjä-qua ätimäukuwi. ²³ Qu Goti Hanjuwä Mapäkonqä Iquesä, nätmatqä Iqueqä yoqä naqe motqueqä iquesä, tuwä äwipiyyi, ktqe, ämaqä äpäkonqä iquauqetä, yññä iquauqetä, yaqueqä huitañä-huitañä iquauqetä, qämakä huitañä-huitañä iquauqetä imäkäpu, nätmatqä iquauñqe, qonjä woktäuqäpñqä ipäqäkuwi.

²⁴ Qu iinjä imäkkqänjuwitanji, Goti Hanjuwä Iqu, quwqä quvqä imäkkqänqä äwinyätñqä iu qänaknä ipñqä hiñuinä äqunñqe. Itani quwqä kñuä quvqe, suqä kiyä mätkä iquau imäkpñqä indqänäpu, quwqä huiwi qäyunä miminñqä ipu, iqa äumiñjuwi. ²⁵ Qu Goti Iqueqä kuknuä naqä-qakuänäni, tuwä äwiyäpu, quangä di ämakuwi. Itannga qu qonjä äwoktäupu, yäpä iqi äpmamiñjuwi, Goti nätmatqä eeqänä imäkkqä Iquenyqä ma, nätmatqä Iqu imäkkqä iinjänä iqa äumiñjuwi. Injäqe Goti Hanjuwä Iqu eeqänä

imäkkqetari, hea ique-iqueni, ämaqä iqune, Iqueqä yoqe, haqeqä mamäuquatunquänäyi. Ii naqä-qaku.

²⁶ Qu iinjä imäkkqanguwitari, Goti Hanjuwä Iqu, suqä womba injä ii, qäyä imäkkqa uwqäprijä hinuinä äqungqe. Ga apäkä iua, qokiquatä hiqaqä anä wiqä suqä qäyunäni, ävquatämäupu, quwqä-quwä miquvämbijä ipäqakuwi.

²⁷ Asä inji, qokä iqua-pqe, apäkitä hiqaqä anä wiqä suqä iunji ävquatämäupu, quwqä-quwä miquvämbijä iqu, yänänäqijä ätimäukqe. Inji qokä iqua suqä womba meqä ii imäkmbiyi, quvqä iinjä iqueqä kimanji, qäyunä ämakuwi.

²⁸ Qu suqä Goti Iquenyqä kjuä indqänqä iunji, tuwä ävqanguwitari, ga Iqu, quwqä kjuä quvqä iu indqänäpu, suqä qäyunänjä iu mimäkkqä pa ipijä hinuinä äqungqe.

²⁹ Inji suqä Goti Iqu mäwinqä injeu, suqä quvqeu, aquvä maqiyqä ique, nj quvqä iwitqueqä itäni, kuapänä imäkätqänä. Itanga suqä huiziuqä nätmätqenqä qeqä tqüä, ämaqä pizqä päsqä, kukjuä mäkä-hunqä, quangä imäkkqä, ä quvqä iwitquetä, ewiqä tqä-pqe, kuapänä itqänä.

³⁰ Huiziuqä suqenqä awä ätuäkipu, hjqenqä tuwänji kukjuä ätäpu qui imäkkqä, mä Goti Hanjuwä Iquenyqä wiunqä iqä, hjqauu hngisanä tqüä, ämaqä mänqe 'quvqeqä' ätäpu, quwqä yocenä haqeu maeqä, suqä quvqä änyä-hänijä indqänäpu imäkkqä iu, itanga känäqä-kanunauuqä kukjuui qätä mäwiyqä ipu, itqänuwä iquayi.

³¹ Itanga tii-pqä inänji. Kjuä indqänqä ängui mindqänqä ipu, quwqä kukjuä du qänaki miqä ipu, ämaqeunqä qeqä mäwutqä, ä huäqä mäwunqä itqänuwä iquayi. ³² Goti Iqu qäyunä iwäsäutä, "Ämaqä iinjä imäkmipqä iqua äpäkombijänänjqä" ätkqenqe, iqua näqijä qäyä epu, quwqä-quwä imäkäpu, ämaqä huizi ii imäkmipqä iquauji, "Yqänä imäkipyä" tqä-quaiqä.

2

Goti Iqueqä iwäsäuqeqä

¹ Inji he huizi iquaunqe, “Quvqä-quaiqä” ätäpu iwäsäutqänjuwä eeqänänjä iquenä, suqä quvqä iqua imäkätqänjuwi, he asä inä imäkätqänjuwitanji, “Ne quvqä maequneyqe” matqä ipnä. He iquaunqe, “Suqä quvqä iinjä imäqä-quaiqä” ätäpiyänqanji, hiqä-heonqä-pqe inä tmbnqe. ² Ne näqñqe. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä suqä quvqä iinjä imäkätqänjuwä iquaunji, kima ävätäqänqanji, qäyunänä vänä. ³ Si huizi iquaunqe, “Iqua suqä iinjä imäqaiqä” ätätnä, asänä imäqä iquki, “Goti Iqu ämaqeu kukñuä mitqeunji, ämäwqätäumniqeqä” kñuä kiyä? ⁴ Goti Hanjuwä Iqu äñguä ikitquetä, hea quäuqä sinyqä hiñuä äqänä äpme, tqä suqä quvqeqä kima maqänä mäktapqä itñqe. Iqu äñguä kuapänä e qäyä ikitqueqanqeqe, ii nätmatqä hiñqinqä enqä-panjä äqunänjä? Iqu äñguä iinjä ikitquetñqe, ii, si tqä kñuä äkunmäknätnä, suqä quvqä vquatämäutñqä iinjqe, äktma äwätñqeyi.

⁵ Si tqä kñuä iunji qñqanjä äyetnä, suqä quvqä iuta makunmäkñqä itnänqanji, Goti Iqueqä äwqä tnänji, aquvä ämaqiyätqänjinyä. Hiunji Goti Iqu, Iqueqä äwqä tnänji ätnänjä iqi ämaetä, kukñuä jänä imäkätäqänqanji, tqä kima qäyunänji, inqa matñi. ⁶ “*Goti Iqu qokä-apäkä hñqunä-hñqunänji, suqä qu imäkätqänjuwä iunqe kima äväniqeqä.*”^{*} ⁷ Ämaqä yänjä äqänäpu, wäunjuä äñguä imäkäpiyitanji, yoqä naqä ämepu, mapakonqä ipñqä, Goti Hanjuwä Iqutä quamä anä pmepñqä hänaqenqä qävqä itqänjuwä iquaunji, Goti Iqu häñjä hea ique-ique pmeqä vänqiyä. ⁸ I etanqä-qe, ämaqä kñui, quwqä-quwänqänä indqänäpu, kukñuä naqä-qakuä iu tuwä äwiyäpu, suqä

* 2:6 Apqä Bukä 62:12; Quamä-pmeqä 24:12

Goti Iqu mäwinyätanqqä iu qänaki itqänjuwä iquauñi, Iqueqä äwqä tnänjä yänänäqñqänänñi, ävänqiyä. ⁹ Ämaqä eeqänänjä suqä quvqä imäkätqänjuwä iquauñi, hanjä-iqä naqänänñitä, täñä-huñqetäñi, äwimeñqiyä. Israitqä iquau-ganä äwimeqetäñi, huizi Israitqä qäyä etanñi huizi iquau-pqe inä wimeñqiyä. ¹⁰ Iñä etanñi ämaqä eeqänänjä suqä äñguä imäkätqänjuwä iquauñi, quamä pmeqä äñguänänñitä, yoqä naqetä, itanğa äwqä hanjä inqä itänñi, Israitqä iquau-ganä äwimeqetäñi, huizi Israitqä qäyä etanñi huizi iquau-pqe inä wimeñqiyä. ¹¹ Ii tiññä etanñiyi. Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä eeqänänjä iquauñi, asänänä iwäsäuänä.

Kukñuä-suqenqä

¹² Israitqä iqua qäyä etanñi huiziqua, qu kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, maeqä-quai. Qutanjä suqä quvqä imäkätqänjuwä eeqänänjä iqua, qu kukñuä-suqe maeqä ipiyä-qe, qui imäkmbnuwi. Itanğa Israitqä kukñuä-suqä ämepu, suqä quvqä imäkätqänjuwä eeqänänjä iqua, Goti Iqu kukñuä-suqetä iwäsäuqanğa, qu qui imäkmbnuwi. ¹³ Ämaqe, Goti Iqueqä hiñuä iqi jänänänjä timäupñqä iqua, kukñuä-suqe qätä hinginäwa äwiyätqänjuwä ma, qätä äwiyäpu qänaknä itqänjuwä iquayi. ¹⁴ Israitqä iqua qäyä etanñi huiziqua, kukñuä-suqe maeqä epiyä-qe, quwqä kñuä indqänqä iuta ämepu, kukñuä-suqeu qänaknä ipiyänğanñi, iqua kukñuä-suqä ii maeqä qäyä epu, quwqä-quwä kukñuä-suqä enqä-parñuayi. ¹⁵ Iñä ipiyä iutanñi, tiññiqä motquapnä. Goti Iqueqä kukñuä-suqe, ämaqueuqä yäpä inğisa ae äqiyekqä äwi,† kiqä wäuñui imäkänä. Inñi quwqä suqä-iwäsäuqñqä kñuä imñä-pqe, asänä motquenä. Hñğanñä-pqe ‘Suqä qäyunä imäkqeqä’ indqänäpu, hñğanñi ‘Qäyunä manä’

† 2:15 Järämai 31:33; Asayä 51:7

kɲuä indqämbnä. ¹⁶ Nyi kukɲuä änguä we-huɲqä-tänji awä ätuätɲqä-pa, hiunji qänakɲänɲanji, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Ique wäunjuä vqanɲa, Iqu ämaqueuqä suqä kɲuä zä äwiɲqä eeqänänjä iɲqä iwäsäuniqe.

Israitqä iquauqä suqä imänɲqä iɲqe

¹⁷ Itanɲi täɲɲanji, nyi he, “Israitqä iquautanjä iquneyqä” änyuätnäätqänjuwä iquenä hitmqe. He imänäpu, “Kukɲuä-suqä iqu yätamakqä neyänɲiyä” kɲuä indqänäpu, “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquneyqä” ätätqänjuwä iquenji. ¹⁸ Qu kukɲuä-suqä iuta ämetquakuwitani, he Goti Iqueqä äwiɲqä iɲqä näqɲqä ämepu, suqä qäyunänjä, huizi iquau ämävqätäunqerɲe, ‘änɲuänänɲiqä’ ätätqänjä.

¹⁹⁻²⁰ Itanɲa näqɲqetä, kukɲuä naqä-qakuitä, kukɲuä-suqä iu witanɲqetani, he kɲuä yänänäqɲe, “Ne ämaqä hiɲuä pisqä iquauɲi, hänaqe ämotquetanä, ämaqä hiawiqä imä pmetanɲuwä iquauqä we-huɲqä-qune eanä, ämaqä maɲqä itanɲuwä iquau ämotqueqä-qune eanä, itanɲa ymeqä wänqä isuaunji, kɲuä vqä iquneyqä” indqänätqänjä.

²¹ Iɲi he qokä-apäkä iunä motqueqä iquenä, hiqä-hiuänji mämitquatɲe, suɲqä itqänjuwi? He awi, “Quwä mämeqä pambiyä” tqä iquenä, quwä ämetqänjuwäta?

²² “Qokä-apäkä ämanɲe, huizitä huiwi yanjä mikiqä ipɲe” tqä iquenä, he quvqä iɲi imäkätqänjuwäta? He goti quanɲä iquauɲqä maenqä itɲqä iquenä, iquauqä hiqäva-imäkqä anjä iuta quwä ämetqänjuwäta?

²³ He hiqä yoqe haqeqä ämamänäpu, “Goti Iqueqä kukɲuä-suqe ämeɲunä” tqunenä, kukɲuä-suqe ävasuäpiyitanji, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, qui äyä imäkätqänjä. ²⁴ Ii, Goti Iqueqä bukä iu, kukɲuä tiɲi ätä äqänänɲqä-payi. “Hiyaqä quvqä iutanji, Israitqä qäyä etanɲi huizi iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqenqä äkasuwä kukɲuä ätäpu, mändi äkit-tqiyätqänjä.”[‡]

[‡] 2:24 Asayä 52:5; Esekiyäli 36:20

Suqä, huiwä häuä ktänqenqä

²⁵ Si Goti Iqueqä kukjuä-suqä eeqänänjä iu qänaki iqanqtqe, Israitqä iquneqä suqä huiwä häuä ktäuqä iqu, yätamäqkä kiyänä. Inäqe, qu saqä huiwi häuä qäyä äkktäukuwä-qe, si kukjuä-suqe ävakutqe, ämaqä huiwä häuä maktänqä iqua enqä-pañä esñi. ²⁶ Iutañi ämaqä häuä maktänqä hñqu, kukjuä-suqeu qäyunänä qänaki iqanqtqe, Goti Iqu iquenji, häuä ktänqä iquatänjä, asänänjä enqä-pañä qunänä. ²⁷ Itanga kukjuä-suqä-tänjä eänä, huiwä häuä ktänqä iquki, kukjuä-suqe ävausqanqtqe, ämaqä huiwi häuä maktänqä, kukjuä-suqeu qänaki imitätqä iqu, tqä suqä quvqe, ätnänjä iqi makiyänä. ²⁸ Nyi naqä-qakuä, “Israitqä iqunjqä” tqe, ii nätmatqä huiwitanjä manä. Itanga suqä huiwä häuä ktänqä-pqe, ii nätmatqä huiwitanjinä manä. ²⁹ Israitqä naqä-qakuä-qu-tiyä-qe, iqueqä qeqä-quuvqä imñi, ne hinjä mäqunquä yanä. Itanga, suqä huiwä häuä ktänqä naqä-qakuä iqu, kukjuä-suqeuta ma, Dñä Änguä Iqu qeqä-quuvqä imñi imäkänä. Ämaqä iinjä iqu, yoqä naqä meqe, ämaqä iquauqä hinjä iqisa ma, Goti Hanjuwä Iquesayi.

3

Goti Iqueqä suqä iwäsäuqenqä

¹ Nyi naqä-qakuä i tqanqundqe, änäänänqäwä? Israitqä iqua, iinjä eänjuwitanji, yätamäqkä äki metqänjä? Suqä huiwä häuä ktänqä iqu, yätamäqkä äänä väniqi? ² Täukue! Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquauñi, nätmatqä huitanjä-huitanjä änguanänjinä ävätqä. Kinganänjiqu, Iqu Iqueqä kukñui, iqua ämiqäpñqä äwikqe. ³ Inji iquautanjä hñqua, kukjuä täuñi qänaknä miqä iminjuwitanji, änäänänqäwä? Iutañi Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä iquau änguä

wimäkätŋqä ätukqä iu mimäkkqä yäniqi? ⁴ Oeyä! Matimäuqä yänä! Ämaqä eeqänänjä quangä tätqätanguwäqe, naqä-qakuä tqe, Goti Hanjuwä Iqunänjqä. Iqueqä bukä iu äqänänjqä-pa,

*“Tqä kukŋuä naqä-qakuä etangqenqe, qu hiŋuä qumbyqäüä. Itanga qu Si quvqä imäkätqänŋjqä ktqangpqe, Si ämäwqätätŋqinyä.”**

⁵⁻⁶ Inji, neqä suqä quvqä iquesa, Goti Iqueqä suqä jänänänji, ätnänjä iqi ämotquetŋqe, änäänjä tatuŋquäwä? Goti Iqu, neyaqä suqä quvqä iqenqä äwqä tñnjä imäkätä, kima änätapätŋqä iŋqe, “Iqu, jänänänjä miqä itqänä” tatuŋquäta? Oeyä, kukŋuä iŋji, ii ämaqä iquneqä kŋuä iutanäyi. Goti Hanjuwä Iqu suqä jänänjinä mimäkkqä-säpi, Iqu qokä-apäkä eeqänänjä iuqä suqenqe, miwäsäuqä iquänŋgä. ⁷ Ämaqä iquneqä kŋuä iutaŋä yatŋqä huiziqu, tiyi. “Nyaqä kukŋuä quangä iuŋji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukŋuä naqä-qakui ätnänjä iŋgisa ätimäüätä, Iqueqä yoqä naqä qonätŋqä iwimäkätŋqe, Iqu nyiŋji, ‘Suqä quvqä imäkqä-qukiyyä’ änyuändätä, kima quvqe suŋqä dapätŋqäwä?” ⁸ Kukŋuä iŋji qäyunä etangutqe, tiŋjä tatuŋque. “Nätmatqä äŋguä hui timäüätŋqe, ne suqä quvqä hŋqu yqä imäkanä.” Ämaqä hŋqua neqä yoqä mändi äkittqiyäpu, quangä tii ätätqänjä. “Iqua, kukŋuä quvqä iŋjä isua, ätätqänjuwä iquaiqä.” Ämaqä nenyqä ii ätätqänjuwä iqua, quvqä iquesa kima mapnuwänqe, ii qäyunäyi.

Eequne, suqä quvqä imäkätuŋquenjqä

⁹ Änäänätiyä? Israitqä iqune, ämaqä huiziquaunji ämäwqätäunju? Oeyä, ne ae äyä ätätuŋque. “Israitqä iqunesä, Grikä iquatäŋji, eequne suqä quvqä iqueqä

* **3:4** Apqä Bukä 51:4

yänänäq̄q̄ä iqueä yäpä iqi äp̄menä, suq̄ä quvq̄ä imäkq̄ä-manätq̄unä.”¹⁰ Ii Goti Iqueq̄ä bukiu äq̄änänq̄ä-payi.

“Ämaq̄ä suq̄ä jänänänjinä imäkq̄e, aañä hma naq̄ä-qakuä eänä.¹¹ Ämaq̄ä näq̄q̄ä äñguänänjä-täñi, hma etangi, Goti Iqu qutä pmeq̄änq̄e, qävq̄ä miq̄ä itq̄änjä.¹² Ämaqe, hänaq̄ä äñguä iunji ävquatämäupu, eeq̄änänji, quvq̄enä ätimäukuwi. Auä, ämaq̄ä suq̄ä äñguä imäkq̄e, aañä hma naq̄ä-qakuä eä.”†

¹³ “Quwq̄ä mañitani quañgä kukñuä kuapänä ätätq̄änjuwi, ii tiinjä eq̄q̄ä-mañi. Qu ämaq̄ä pizq̄ä qua äptepu, hovq̄e mämatnyeq̄ä itq̄änjuwä eq̄q̄ä-pañiyi.”‡

“Quwq̄ä kukñuä ätäpiyi, qämakä iqua, ämaq̄eu qui imäkätq̄änjuwä-pañiyi.”§

¹⁴ “Quwq̄ä äwq̄ä tnäñi äpakänä munätangq̄etani, ämaq̄eu qui imäkq̄q̄ä ätq̄a äwätq̄änjä.”

¹⁵ “Qu maq̄änä äwäpu, ämaq̄ä pizq̄ä äpäsätq̄änjuwi.¹⁶ Ga im-imä äupiysi, nätmätq̄ä qui imäkäpu, ämaq̄eu hanjä-iq̄ä ävätq̄änjuwi.¹⁷ Itanga, huiziquatä äwq̄ä naq̄ä-hñq̄unä änyäpu pmetq̄q̄e, maq̄q̄ä eq̄juwä iquayl.”*

¹⁸ “Qu Goti Iqu yoq̄ä naq̄ä ämenq̄ä iinj̄e, kñuä mämeq̄ä ipu, zä mäwiñq̄ä itq̄änjä.”†

¹⁹ Ne tiinj̄q̄ä näq̄q̄ä äyuwä. Kukñuä-suq̄ä Goti Iqueq̄ä bukiu äq̄änänq̄ä eeq̄änänji, ämaq̄ä kukñuä-suq̄ä iqueq̄ä yäpä iqi äp̄meñjuwä iquau ätuätñq̄e. Iutani ämaq̄ä im-imdanjä eeq̄änänjä iqune, Goti Iqueq̄ä hiñuä iqiñi, neq̄ä suq̄ä quvq̄enq̄e, “Iinj̄ä-iinj̄iq̄ä” matq̄ä itanä, Iqueq̄ä änewäsäuq̄ä iunä äp̄meñju.²⁰ Ii tiinj̄ä etangi. Kukñuä-suq̄e, näyaq̄ä suq̄ä quvq̄ä iinj̄q̄änä ämänätq̄etq̄äuä. Itangi kukñuä-suq̄ä iu q̄änaknä iq̄ä iutani, ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueq̄ä hiñuä iqiñi, jänänju matimäuq̄ä ipnä.‡

† 3:12 Apq̄ä Bukä 14:1-3; 53:1-3 ‡ 3:13 Apq̄ä Bukä 5:9 § 3:13 Apq̄ä Bukä 140:3 * 3:17 Asayä 59:7-8 † 3:18 Apq̄ä Bukä 36:1 ‡ 3:20 Apq̄ä Bukä 143:2

Goti Iqu, quuvqä eqämipqä iquau, jänänjua iwimäkätjgenqä

²¹ Itanji tängani, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hänaqe, qokä-apäkiu jänänänjä wimäkätjge, ae ämänätqueqe. Ii kukjuä-suqä iu qänaknä iqeuta, matimäuqä yänä. Hänaqä iquenyqe, kukjuä-suqä Mosisi iqu äqäqkä iutatä, bukä, Goti Iqueqä kukjuä hiñuä-tqä iqua äqäkuwä iutatä, äqänänä. ²² Hänaqä tä, tiñi. Qokä-apäkä, Jisasi Kraisi Iquenqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauñi, Goti Iqu eeqänäñi, jänänänjä wimäkänä. Israitqä iqunenqä, ä huizi iquauñqä huänñqe, qäqunäyi. ²³ Ne eeqä asänänjä iquene, suqä quvqä imäkätunquä-qae, Iqueqä ktqä inemäkkqe, a maqätqä iñu. ²⁴ Itanja Kraisi Jisasi Iqu anğumä mbqä äneyämaqetani, Goti Hanjuwä Iqu, eeqä asänänjä iqunenyqe qeqä äwimänätä, hiñgi änatapätä, jänänjä inemäkätqäuä. ²⁵ Iqu, Jisasi Iqu äpäkonätä, Iqueqä häñegetä, quuvqä heqiyqä iquauqä suqä quvqetanjä kimañi, huätä muämäutñqä atäunjuä ikqe. Iqu iinjä imäkkqe, ii Iqueqä suqe, jänänänjä etanggenqä ämänätquetñqä diñqeyi. Hiñuiqänäñi, ämaqe suqä quvqä imäqanguwänğa, Iqu qeiqinyä imäkätä, kimañi maqänä mävvqä qäyä imiñqä-qe, Iqueqä suqä jänänänjä iu qänaknä yqänä imiñqeqä. ²⁶ Iqu ämaqeuqä suqä quvqä iutanjä kimañi, Jisasi Ique äwikqetani, ne Iquenyqä näqñqä tiinjä ämetqänju. Iqu suqä jänänänjinä Imäqkä-qu eäqe, ga ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämipqä iquau, jänänänjä Iwimäqkä Inänjä-qu eänä.

²⁷ Itanji ämaqä-qune, neqä yoqä haqeu ämamänätunque, iinjä änänyä tatunque? Ii qäpu ae ekqe. Qäpuñi, suqä äsquesa ekqäwä? Kukjuä-suqä iu qänaknä iqä iquesa ma, oee. Yoqä haqeu mamänqä iqu, quuvqä heqiyqä iquesanä qäpu ekqe. ²⁸ Ii ne näqñqä tiinjñqä ämakquä iutanjiyi. Ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä

iqiñi jänänjä timäupñqe, kukñuä-suqä qänaknä iqä iquesanä hmanji. Ii hänaqä quuvqä heqiyqä iquesanänji. ²⁹ Kukñuä ii qäyuta, ä Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquauqä Goti Iqunända? Iqu ämaqä huizi iquauqä-pqe, hmanda? Oee, Iqu, huizi iquauqä Goti inänji. ³⁰ Goti Hanjuwä Iqu, Kiqä-kiuänänji. Iqu, Israitqä huiwä häuä ktänqä iquatä, huizi häuä maktänqä iquatä, Iquenyqä quuvqä eqiyätqätanquwitanä, jänänänjä iwimäkaniqe.

³¹ Ä ne quuvqä heqiyqenqä iinjä ätätanitanji, kukñuä-suqe mäñdi äkittqiyätanä, aañqä äyä imäkätunquäta? Aañä oeyä! Ne kukñuä-suqä iqueni, yänänänqñqä ätqäte-tunqje.

4

Aprähamä iqueqä quuvqä heqiyqenqä

¹ I etanqqä-qe, Israitqä iquneqä awä kiñganänjä Aprähamä iquenyqe, ne suänyä tatuñquäwä? Hänaqä Goti Iqueqä hiñuä iqi jänänjä timäuqänqje, iqu hiñuä äsque äqunqqäwä? ² Iqu suqä äñguinä imäkminqeta, ämaqä jänänjä-qu eqä-säpi, iqueqä yoqe, kiqä-kiuä haqeu vauqumuatuñguäninji. Itanqi Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqisanji, iinjä mimäkkä yänä. ³ Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, kukñuä äkiñqä ätnänqenqje, kñuä mapiyä. “Aprähamä iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqanji, Iqu ‘Ämaqä jänänñueqä’ ätkqeqä,” ätä äqänä.*

⁴ Ämaqä hñqu wäñuä imäkätä, iuta mbqä ämeqä di, ii, wäñuä kaniqu qeqä imänqeta mäwqä iqi. Oeyä. Mbqä ii, wäñuä iutanjä kimanjiyi. ⁵ Iinjä etanqqä-qe, ämaqä hñqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqiñi jänänänjä-qu pmetñqä diñqe, hñjua-hñjua mimäkkä itä, quuvqe, Goti Iqu ämaqä suqä quvqä imäkkä iquauñi, jänänänjä wimäkätñqenqä

* 4:3 Ipäqäkkä 15:6

eqiyätŋqä iquerji, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Jänänänjukuiyqä’ ätuätqäüä. ⁶ Dewiti iqu-pqä kukŋuä asä ii enqä-ma, ätkqe. Ämaqä suqä äŋguä mimäkqä qäyä etangä, Goti Iqu, quŋi, ‘Jänänänjuaiqä’ ätuätqä iqua, äŋguä äpmepu, aquvänä ipŋqä iinqä tii ätätä äqäkqe.

⁷ “Ämaqä, kukŋuä-suqeu tuwä äwipu, quvqä imäkätqänuwä iquauŋi, Goti Iqu, quwqä quvqe hiŋuä anŋi mäqunquä yätŋqä, huätä muämäuqanŋutqe, qu äŋguä äpmepu, aquvänä ipŋqäüä.

⁸ Naqä Iqu, ämaqä hŋqueqä suqä quvqä diŋqä kŋuä anŋumä mindqänqä iqanŋutqe, iqu äŋguä äpme, aquvänä iquätŋqeä” ätkqe.†

⁹ Äŋguä äpme aquvänä iqä iinŋi, ii ämaqä huiwä häuä ktänqä iquanŋänändanä, ä ämaqä huiwä häuä maktänqä iquanqä-pqe, inändanä? Ne tiinä äyä ätätqänju. “Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iqueqä quuvqä heqiyqenqä kŋuä indqänätä, ‘Ämaqä jänänŋueqä’ ätkqeä” ätätqänju. ¹⁰ Inŋi Goti Iqu iinŋä ätukqe, Aprähamä iqu äänä pmetanŋayi? Iqu huiwä häuä ae äktänqänŋata, ä änä etanŋata? Iqu huiwä häuä maktänqä änä etanŋayi. ¹¹ Suqä huiwä häuä ktäuqe, kiqä quati tiinŋi. Aprähamä iqu huiwä häuä maktänqä yqänä äpmeqänŋanŋi, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyqanŋi, Goti Iqu, “Ämaqä jänänjukuiyqä” ätukqe. Itanŋi Goti Hanjuwä Iqu suqä huiwä häuä ktäuqä ii, iqu ämaqä jänänŋä-qu pmetŋqenqä hiŋŋqä enqä-pa äwikqe. Iinŋä etanŋi Aprähamä iqu, ämaqä huiwä häuä maktänqä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iuta, ämaqä jänänänŋä ätimäupqä iquauqä kawä kinŋanänŋä iquvi. ¹² Itanŋa iqu ämaqä huiwä häuä ktänqä iqunesanŋä hŋquauqä kawiqu inänŋi. Ii ämaqä huiwä häuä äktänäpu, quuvqe, neqä awä Aprähamä iqu huiwä häuä mäktänqänŋa, Goti Iquenyqä quuvqä eqäkqä-pa,

† 4:8 Apqä Bukä 32:1-2

eqiyätqärjuwä iquayi.

Goti Hanjuwä Iqu, kukñuä guä ämäsäukqenqä

¹³ Hiñuiqänäñi Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iquesä, iqueqä kaqä-kawäkautä, qua eeqänäñi iquau äväniqä diñqe, kukñuä guä ämäsäukqe. Inäqe kukñuä guä i ämäsäukqe, ii Aprähamä iqu kukñuä-suqä hui qänaki imiñqä iuta ma, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätä, jänänänjä-qu ätimäukqä iutayi. ¹⁴ Ii tiinjä etanğiyi. Ämaqä kukñuä-suqeu qänaki imipqä iqua, nätmatqä Goti Iqu äväniñqä kukñuä guä ämäsäukqä iuñi ämeqä-säpi, Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqe, hiñiñqä hetäniñgä. Itanğa kukñuä Goti Iqu guä ämäsäukqe, aañqä inä hetäniñgä. ¹⁵ Ne näñqe. Kukñuä-suqä iquesañi, ämaqe, ique ävausäpiyitañi, Goti Iqueqä äwqä tnäñi ämapnä. I etanğqä-qe, kukñuä-suqe maeqä enqe, ämaqe ique mävausqä ipnä.

¹⁶ Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iquenyqätä, kaqä-kawäka qänaki timäupnuwä iquauñqätä, qeqä wimänğanği, nätmatqä hiñgi väniñqä, kukñuä guä ämäsäukqe. Inji, kaqä-kawäka eeqänänjä iqua, mapñqä iinjä kukñuä guä ämäsäukqe, ii ämaqä, Goti Iquenyqä quuvqä eqäpñqä iquauñqänänji. Auä, kukñuä guä ämäsäukqe, ämaqä, kukñuä-suqä iqueqä yäpä iqi äpmeñuwä iquauñqänä ma, ämaqä quuvqä Aprähamä iqu eqäkqä-pa eqäpñqä iquauñqä-pqe inäyi. Aprähamä iqu, eequneqä awä kiñganänjä iquvi. ¹⁷ Ii Goti Iqueqä bukä iu tii ätäñqä-payi. “Nyi si hueqä-himqä kuapänänjä iuqä kawiquki ikimäkqeqä.”†

Kukñuä tä, Goti Iqueqä hiñuä iqi, guä yänänäñqänqä ämäsänä äwi, qäyunä ätimäunqiyä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iquauñi, hänjä-pmeqä anği Vqu eä, itanğa nätmatqä matimäuqä yqänä etanğuti, tääqä Tuätumeqä Ique. Iqu iinjä itñqetani, Aprähamä iqu

† 4:17 Ipäqäkqä 17:5

Iquenyqä quuvqä eqämiñqe. ¹⁸⁻¹⁹ Goti Iqu ii ätukqäj-gani, Aprähamä iqu, iqueqä quväukui 100 ae äpäwätä, mändi eätä, äpäkonätñqä imiñqe. Itanga iqueqä apäkä Serai, ii qokitqä ae ekqe. Inji, iqu, “Ye e äpmeyitañi, äänä timäunqutiyä?” kñuä ii qäyä wiyqanñqä-qe, iqu quuvqenä eqiyätä, hiñuä äqänä äpmaniñqe. Ga Goti Iqu, “*Taqä-tawäka kuapänänjä timäupnuwiqä*”[§] ätukqä-pa, iqu hueqä-himqä kuapänänjä iuqä kawiqu ekqe. Auä, iqu iyaquiyqä huiwiñqä kñuä indqänätäqä-qe, iqueqä quuvqä heqiyqe, hanuä mäwiqä, yänänqñqä eqämiñqe. ²⁰⁻²¹ Goti Hanjuwä Iqu, kukñuä guä ämäsäukqenqe, Aprähamä iqu äwqä hñquaqu miñqä itä, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäutä, “Goti Iqu imäkäniñqä kukñuä guä ae ämäsäukqe, qäyunä imäkänqiyä,” näqñqä äñguänänjä ämetä, quuvqä eqiyätäqetañi, yänänqñqä imäkñmiñqe. ²² Iinjä etañgi, Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iqueqä quuvqä heqiyqenqä kñuä indqänätä, iquenyqe, “Ämaqä jänänjueqä” ätkqe.

²³ Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu, “*Iqueqä quuvqä heqiyqeta, ‘Ämaqä jänänjueqä’ ätkqe*” äqänänqce, Goti Iqu Aprähamä iquenyqänä matqä ikqe. Oeyä. ²⁴ Ii nenyqä-pqe inänji. Goti Hanjuwä Iqu, neqä Naqä Jisasi Iqu äpäkonganga, Ique angumä ävauqumuatkqetañi, ne-pqe, Goti Iquenyqä quuvqä inä eqiyätqäñu. Iutañi Iqu, näyaqä quuvqä heqiyqenqä kñuä indqänätä, nenyqä-pqe, “Ämaqä jänänjuaiqä” tätñqe. ²⁵ Jisasi Iqueny, Goti Hanjuwä Iqu, näyaqä suqä quvqenqä qäyä päkonätñqä, hiñuinä äqunñqe. Itañi Iqu Iqueny, ne ämaqä jänänänjä nemäkätñqe, qua äptekuwä iuta äyä ävauqumuatkqe.

5

Goti Iqutä, äwqä naqä-hñqunä iinjñqä

§ 4:18-19 Ipäqäkqä 15:5

¹ Iñi ne quuvqä ae äyä eqiyätqätanġu, Goti Hanjuwä Iqu neñi, qokä-apäkä jänänjune äyä inemäkkqe. Iinjä etanġi neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu inemäqanġi, ne Goti Iqutäñi, äwqä naqä-hñqunä änyanä äpmeñu. ² Itanġi Jisasi Iqu neñi, hänaqe qñqanjä eñqä-pa nauteyqanġi, ne quuvqä eqiyä-tanä, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeta hinġi vqä yäpä inġisa äpaquvätanä, i äpmeñu. Itanġa ne, Goti Hanjuwä Iqu inätmetä, qäukuä yätuñi, Iqutä quama anä äñġuänänjä pmetuñquä diñqä, hiñuä äqänanä äpmeñu. Iinġe, ne aquvänä itanä, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäutqänju. ³ Itanġa ne aquvänäñi, iinġänä miqä äyä itqänjunä. Oeyä. Ne aquvänäñi, hañä-iqä änemeqä iinġä-pqe, inä itqänjunä. Ii ne tiinġinqä näqñqä etanġiyi. Hañä-iqä iqu, äpakänä tqäuatunquenqä yänänäqñqä inemäkänä. ⁴ Itanġa ne yänänäqñqä e ätqäüataqetani, ne suqä Goti Iqu äwinyänqä iu imäkätanä, Ique yeeqä iwimäkanä. Ga ne iinjä imäkätaqetani, Iqu ne yätamäqä neyätñqä diñqä, hiñuä äqänanä pmetanä. ⁵ Itanġa Dñä Äñġuä Goti Iqu änätapkqä Iqu, Goti Iqueqä suqä ämaqeunqä kiinjä äwinyänqe, näyaqä äwqeu änyuänaikqetani, ne Goti Iquenyqä hiñuä äqänanä äpmetaqänġanġi, hinġinäwa äqunanä pmeqänqä manä.

⁶ Goti Iqueqä suqä ämaqeunqä kiinjä äwinyänqe, tiinġi. Ne neqä suqä quvqe huätä mamänatunquä, yänänäqñqä maeqä etanġanġi, hea Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqänġanġi, Kraisi Iqu, ämaqä Goti Ique tuwä äwiyätunquä iqune, anġumä inetmeniçä iinġä äpäkonġqe. ⁷ Ämaqä jänänjä hñqueqä yätamäqenqe, ämaqä nesanjä hñqu äpäkonätñqe, äänä mäqumuetunquäwä? Aanġe! Ämaqä suqä aanjä äñġuänänjä imäqä hñqueqä yätamäqenqe, hñqu äpäkonätñqätiyä, ä mäpäkonqä yätñqätiyä? ⁸ Ii etanġqä-qe, ne ämaqä suqä quvqä imäqune yqänä pmetaunġua, Kraisi Iqu ne yätamäqä neyätñqä

äpäkonḡqe. Suqä iinjä iutaḡi, Goti Hanjuwä Iqu, nenyqä kiinjä äwinyänḡqe, äyä ämänätquakqe. ⁹ Kraisi Iqu äpäkonätä, Iqueqä häneqä äpäwäkqe, Goti Iqu, häneqä iuta ne jänänune inemäkkqe. Iinjä etaḡi ne täḡḡari, näqḡqä tiinjä hiatuḡqueqä. Goti Iqu, ämaqä suqä quvqä imäkkä iquauḡi, Iqueqä äwqä tnänä iuta kima vqanḡutqänḡari, Kraisi Iqu ne qui mimäḡḡqä äḡḡuänä pmetuḡquä, yätamäkkä neyänḡiyä. ¹⁰ Auä, ne Goti Iqueqä himä-wiuḡqä änyätanä pmetanḡḡḡari, Iqueqä Ymeqä Iqu äpäkonätä, himä-wiuḡqä iuḡi, qäpu imäketä, ne Goti Hanjuwä Iqutä äwqä naqä-hḡḡunä änyanä pmetuḡquä, inemäkkqe. Iḡi ne äwqä naqä-hḡḡunä änyanä e äpmetanitä, näqḡqä tiinjä hiatuḡqueqä. Ymeqä Iqu hänä äpmetäqetaḡi, ne qui mimäḡḡqä äḡḡuänä pmetuḡquä inemäkäniqueqä. ¹¹ Itanḡa nätmätqä hui-pqe inänḡqä. Neqä Naqä, Jisasi Kraisi Iqu, ne Goti Iqutä äwqä naqä-huinyä nyatuḡquä imäkkqetaḡi, ne aquvänä itanä, Goti Iqueqä yoqe, haqeu ämamäutqänḡu.

Atamä iquesani, äpäkonḡqeyi. Jisasi Iquesani, hänä-pmeḡeyi.

¹² Iutaḡi ne tiinjḡqä näqḡḡeqä. Ämaqä hḡḡunä, Goti Iqueqä kukḡui ävaukukqä iutaḡi, suqä quvqe qua täu ätimäukqe. Iutaḡi suqä quvqä iqueqä kimaḡi, äpäkonḡqä iqu ätimäukqe. Asä iinjä, ämaqä eeqänänḡi, suqä quvqä imäḡḡanḡuwitä, äpäkonḡqä iqu wimeḡanḡi äpäkonätqänḡä. ¹³ Goti Iqu kukḡuä-suqe mäwqä änä etaḡari, ämaqe, qua täuḡi suqä quvqä imäḡḡinuwä-qe, kukḡuä-suqe aanḡä etaḡi, Goti Iqu, “Qu kukḡui ävausätqänäuä” matqä iminḡe. ¹⁴ Inḡäqe Atamä iqu äpmaminḡeta, Mosisi iqu äpmaminḡänḡanḡe, ämaqe, suqä quvqä Atamä iqu imäkkqä-pa asänänḡi mimäkkä itqätanḡuwä-qe, äpäkonḡqä iqu ämaqä eeqänänḡä iquauḡi, äyä äminḡqe.

Atamä iqu, Ämaqä qänaki timäuniqä Iqueqä ktqä enqä-panjä-que. ¹⁵ I etanji Atamä iqueqä suqä quvqä itä, nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu qeqä imänqeta hinji äwikqetäni, asänänjä hmanji. Ämaqä hinuiqänjä iqueqä quvqetani, qokä-apäkä eeqänäni äyä äpakonätqänjä. Itanga Goti Iqu qeqä wimänqeta yätamakqetä, nätmatqä Ämaqä Qänaknä, Jisasi Kraisi Iqu qeqä wimänqeta hinji äwikqetäni, äpakonqä iunji ämäwqätäutä, ämaqä kuapanä yqänä äwimetqäüä. ¹⁶ Tiinjä-pqe inänji. Nätmatqä ängui, Goti Hanjuwä Iqu hinji äwikqetä, itanga nätmatqä hinuiqänjä iqueqä suqä quvqeta ätimäukqetäni, asänänjä hmanji. Oeyä. Ämaqä hinuiqänjä iqu, suqä quvqä hñqunä imäqanji, Goti Hanjuwä Iqu kukñuä ämitätä, tii ätkqe. “Qu eeqänäni qui imäkmbñqeqä.” Itanji nätmatqä ängüä, Goti Iqu hinji äwikqe, tiinji. Ämaqe, suqä quvqä kuapanä imäqanqewänqani, Goti Hanjuwä Iqu qeqä wimänqanji, qokä-apäkä iunji, jänänjä iwimäkkqe. ¹⁷ Itanga ämaqä hinuiqänjä iqu, kukñui ävausätä quvqä imäkkqetani, äpakonqä iqu ämiqä enqä-pa naqä ätimäutä, ämaqä eeqänänjä iunji, ämimiñqe. Naqä-qakuä qenjä-qe, aanjä naqä-qakuänäni, tiinji. Goti Iqu qeqä kiinjä wimänqanji, ämaqueu jänänänjä hinji iwimäkkqe, äpakonqä iquenji mändi äkittqiyänä. Ämaqä ii ämapqä iqua, qu hänjä äpmpu, ämiqä enqä-pa miqäpnuwi. Qu iinjä timäupñqe, Ämaqä Qänaknä, Jisasi Kraisi Iqueqä wäunjuä iutayi.

¹⁸ Angumñi, ne tiinjñqä kñuä ängüänänjä indqä-natunqe. Ämaqä hinuiqänjä iqu, Goti Iqueqä kukñuiunji ävaukukqetani, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä eeqänäniñqe, “Qui imäkmbñqeqä” ätkqe. I etanji, Ämaqä Qänaknä Iqu, suqä jänänji imäkkqetani, Goti Iqu, ämaqä eeqänänjä jänänjä epu, hänjä yqänä pmepñqä, hänaqä imäuekqe. ¹⁹ Ämaqä hinuiqänjä iqu, Goti Iqueqä kukñui hñgisa ikqetani, qokä-apäki kuapanäni, suqä quvqä imäkkqä ekuwi.

I etanji, Ämaqä Qänakrjä Iqu, Goti Iqueqä kukrui qänaknä iminçetani, Goti Iqu qokä-apäkä kuapanänji, jänänjä iwimäkäniqe.

²⁰ Goti Iqu qänakrji, kukruä-suqä äwikqe, ii ämaqe, kuapanä ävausqanquwiñqä näqñqä mapñqä, iñqä äwikqe. Injäqe, ämaqe, suqä quvqä imäkqa uwqanquwänğa, Goti Hanjuwä Iqueqä quñqä qeqä wimänçeta hiñgi vqe, aañä yändiqä ävätqäuä. ²¹ Ii tiñjä iunçeyi. Suqä quvqä iqu, ämaqeu äpäkoñqä iunqä ämimiñqä-pa, Goti Iqueqä qeqä wimänçeta hiñgi vqe, iquenji ämawqätäutä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä wäunquä iutani, ne jänänänjä eätanä, hea ique-ique pmeqeunqä ämineyäniqe.

6

Suqä quvqe, ämaqeu äpakänä mämiqenqä

¹ Iiñä etanççetani, ne äänä tatunquäwä? “Goti Hanjuwä Iqueqä nenyqä qeqä imänçeuta hiñgi vqe, aañä yändiqä väniqä iñqe, suqä quvqä yqänä imäkatunqueqä” tatunquäta? ² Aañä oeyqä, änä matqä yanä. Suqä quvqä imäqä iunqe, ne ämaqä pizqä äpäkoñguwä enqä-pañune eätanä, huätä ae ävquatämäukqe. Inji ne qänaknäni, suqä iquenji yqänänji, äänä iquatunque? ³ Asñä ämetanä, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänñanquä iqune, iñä dutani, Iqutä anä äpäkoñgque. He iñqe änyä mañqä enjä? ⁴ Itani ne asñä ämetanä, Kraisi Iqutä anä äpäkoñgque, Goti Kaniqu neñi, Kraisi Iqutä qua anä äptänaike. Inji Iqu Iqueqä yänñänqñqä naqänänjä itäni, Kraisi Ique qua äptekuwä iuta ävauqumuatkqänğanji, ne-pqe, suqä qänğanä imäkminquä-pa mimikqä, häñä-pmeqä änyä-hänjä iquenyä metatunquenqä, inä änevauqumuatkqe.

⁵ Ne Kraisi Iqutä ämuänñanä, Iqu äpäkoñgqä-pa äpäkoñgque, inji Iqu anğumä ävaukqä-pa, ne-pqä asä ii

vauanique. ⁶ Ne tiinjäqä näqñqe. Neqä huiwä iqueqä äwiñqe, ii Kraisi Iqutä zä-huätatä äunätä, anä äpäkongiyi. Ii, suqä quvqä iqueqä yänänäqñqä neyaqä huiwä iu wäñjuä imitätqä di, qäpu eqanguti, ne suqä quvqä iqueqä wäñjuä-wiyqä mäpmeqä yatunquä diñqeyi. ⁷ Ii tiinjä etangi. Ämaqä tqu-tqu ae äpäkonätqe, suqä quvqä iqueqä yäpä imdani, huätä ae ävämeqe.

⁸ Auqä. Ne Kraisi Iqutä anä äpäkongquä ique, Iqutä häñä anä pmetunquenqä kukñuä iquenqe, quuvqä eqiyätqäñju. ⁹ Quuvqä ii eqiyätunqe, ne näqñqä tii itanitanjiyi. Kraisi Iqu qua äptekuwä iuta anğumä ae ävaukqetani, äpäkonqä iqu, Iqueni mäñdi kittqiyätñqä yänänäqñqä hma etangi, ga Iqu anğuni, mapäkonqä yäñiqe. ¹⁰ Iqu hñqunä qe äpäkonqce. Itani Iqu iinjä imäkätä, suqä quvqä iqueqä yänänäqñqe aañqä imäkkqe. Itangi Iqu häñä äpmeñqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäutñqä äpme. ¹¹ Iñi he kñuä asä ii indqäm-bñqe. He Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbiyitani, he-pqä inä äpäkonäpu, suqä quvqä iqueqä yäpä iqinyqä ma, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäupñqä äpmeñä.

¹² Iinjä etangqetani, hiqä huiwi äpäkonätñqä iqueni, suqä quvqä iqu ique ämitñqä diñqe, hiñuinä mäquñquä pambiyä. He ique hiñuinä quñgangpqe, suqä quvqä iqu, huiwä iqueqä äwiñqä du imäkññqä, etma wäñqiyä. ¹³ Itanga he suqä Goti Iqu mäwiñqä itñqä di imäqññqe, hiqä yukä-hipa itä, huiwä iutañä huizi itä, suqä quvqeu mäñvqä ipñqeqä. Oeyä. He ämaqä qua äptepqeuta anğumä ävauäpu, häñä äpmeñuwitani, hiqä-hiuä, Goti Hanjuwä Ique wimbiyä. Itanga he suqä jänäñi imäkññqä iñqe, Goti Hanjuwä Iqu hiqä huiwä iutañä eeñänäñi, ämitñqä hiñuinä qumbiyä. ¹⁴ He täñgani, kukñuä-suqä iuñi yäpä iqi mäpmeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeta hingi vqä yäpä iqi äpmeñuwitani, suqä quvqä iqu, he mämeñqä

yänqiyä.

Goti Iqueqä wäunuä-wiyqä hinginqä imäkqenqä

¹⁵ Inji ne iinjä äpmeñquetani, änäängä? Ämaqä hñqua, “Ne qeqä imänqeta hinqi vqä kuapänä metunquä diñqe, suqä quvqe, yqänä imäkqa uwquatuñqueqä” ätätqänjä. Aañqe, änä mimäkqä yanä. ¹⁶ Änäänänqäwä? He änyä mañqä enjä? He ämaqä hñqueqä kukñui, qänaknä ipñqä hiqä-hiuä äwimbqe, he iqueqä wäunuä-wiyqä hinginqä pmeñqäüä. Ämaqä, suqä quvqä iqueqä wäunuä-wiyqä äpmamipqä iqua, iuta pizqä päkombnä. Injäqe ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qänaknä iqä äpmamipqä iqua, iutani qokä-apäkä jänänjä timäupñqäüä. ¹⁷ Nyi Goti Hanjuwä Iqueri, ‘änqiuqä’ ätquä. Hiñuiqänäñi, he suqä quvqä iqueqä wäunuä-wiyqä äpmamiñuwi. Itangi qänakndani, he Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, ämaqä hñquauqä mañä iuta qätä äwikuwitanj, qänaknä iqäpñqä quuvqä äyä eqäkuwi. ¹⁸ He suqä quvqä iqu, guä enqä-pa ekiqiyäminqä iuta, Goti Iqu hiñuinä eqänäwqatätä, suqä jänänjä iqueqä wäunuä-wiyqä äyä epmuatekqe.

¹⁹ Hiqä huiwi yänänäqñqä maeqä eäpu, kukñuä yänänäqñqe mämeqä iqanñuwitani, nyi suqä ne näqñqä ämeñquä iuta ämetmä, kukñuä ktqä etqänä. Hiñuiqänäñi, he suqä kiyämätqetä, kukñuä-suqeu hñgisanä iqetä, hiqä huiwä iutani eeqänänñiu ämitñqä hiñuinä äqunäpu, kukñuä-suqe ävausäpu äyä äpmamiñuwi. Itangi täñgani, hiqä huiwi, suqä jänänjä iqueqä wäunuä-wiyqä pmetñqä hiñuinä qumbiyä. Iutani, he Goti Iqu enqä-pa, jänänñuenä eäpu, Iqueqä qokä-apäkä-quenä pmeñqänännyä.

²⁰ He suqä quvqä iqueqä wäunuä-wiyqä äpmapiyän-gani, suqä jänänjä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä imiñuwi. ²¹ Suqä he inğa imäkmiñuwä inñqe, täñgani he womba enyänä. Itanga suqä inğa imäkmiñuwä iutani, nätmätqä äñguänäñi äki ämamiñuwäwä? Aañqeqä. Suqä iutani,

ämaqe äpäkonäpu, Goti Iqutä anä mäpmeqä ipnä. ²² He, suqä quvqä iqu guä enqä-pa ekiqiyäminqä iuta, Goti Iqu hinjuinä eqänäwqatätä, Iqueqä wäunjuä-wiyqä äyā epmu-atekqeqä. Itanga iutani, he tänğanji nätmatqä tä ämenjä. He Goti Iqu enqä-pa, jänänjuenä eäpu, Iqueqä qokä-apäkä-quenä äpmenjä. Itanga iutani, he hänjä hea ique-ique pmeprjqäüä. ²³ Auä, suqä quvqä imäkätqänjuwitanjä ki-manji, äpäkonäpu, Goti Iqutä anä mäpmeqä iqä iiyi. Injqe nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta hinji änätapätñqe, ii ne hea ique-ique pmeqänjqeyi. Hänjä-pmeqe, ne Kraisi Jisasi, neqä Naqä Iqutä ämuänjanä iuta ämetqänju.

7

Kukñuä ktqe, suqä ämanqä iunqä

¹ Nyämaqäüä, he kukñuä-suqenqä näññqä äñguä metangä, nyi kukñuä tä, etqä. Ämaqä mapäkonqä hänjä yqänä äpmeñuwi, qunä kukñuä-suqeu yäpä imä äp-menjä. ² Inji apäkä qokä-täñi, kiqä qokiqu hänjä yqänä äp-mamitätqe, suqä qokä-apäkä ämanqä iqu kiqä qokiquesä ämuämuänyenqiyä. Itangqä-qe, kiqä qokiqu äpäkonätqe, suqä iinjä iqu, apäkä iinji mämiqä iqanguti, ii iyyqä äwinqeu-nä imäkänqiyä. ³ Iinjä etangqetani, kiqä qokiqu hänjä yqänä pmetanguti, ämaqä hñqu-mända ii meqangutqe, qu, “Apäkä iinji, hinjinäwa qanjä ikiqiyä” tññqäüä. Iinjä etangqä-qe, iyyqä qokiqu ae äpäkonätqe, ii suqä iinjä iqueqä yäpä imä mäpmeqä yänqiyä. Inji, ämaqä hñqu-mända inğa ämeqäqe, qu kukñuä iinji, anññi matqä ipñqäüä.

⁴ Nyämaqäüä, he iinjä enqä-pañiyi. He Kraisi Iqueqä huiwitä ämuänjmbiyitani, he äpäkonäpu, kukñuä-suqä iqueqä yäpä inğisa mäpmeqä injä. Ii Ämaqä Hñqu-mända he apäkä enqä-ma emakqä iyi. Ämaqä Iqu, ne

suqä ängüä Goti Iqu äwinyänqä iunä imäkquatuñquä iinqe, qua äptekuwä iuta añgumä ävaukqä Iquvi. ⁵ Ne Kraisi Iqutä mamuänänqä, huiwä iqueqä äwiñqä iunä qä-naki iminquinçani, kukñuä-suqä ique qätä äwiyanitañi, näyaqä huiwä eeqänänqä iuñi, äwiñqä quvqe änevauqumu-atqançi, ne suqä quvqä imäkätanä, äpäkonatuñquä iuñqä watuñquä äpmaminçue. ⁶ Itançi täñgançi, kukñuä-suqä ne a nakiqätätñqä iqu, äpäkonätanä ävämenitañi, iqueqä yäpä iqi mäpmeqä iñu. Iutañi ne wäunuä imäkätuñque, ii kukñuä-suqä bukä iu äqänänqeu qänaknä itanita ma, ii Dñä Äñguä Iqueqä suqä häñiu qänaknä ituñquä iutayi.

Kukñuä-suqä iqueqä wäunuñqä

⁷ Itançga kukñuä-suqä iqu, äwiñqä quvqe ävauqumu-atqançi, ne suqä quvqä imäkminquä iinqe, “Kukñuä-suqä iqu, nätmatqä quvqä, suqä quvqä enqä-paniqä” tatuñquäta? Oeyä, änä matqä yanä. Nyi suqä quvqä äki-äkiñqä näqñqä ämakqe, kukñuä-suqä iquesanänçi. Kukñuä-suqeuñi, tiinjä ätänä. “*Si ämaqä hñqueqä nätmatqä iuñi, hiñuä aowä mäquñquä panä.*”^{*} Iinjä matqä-säpi, suqä iinjä iqueñqe, ‘Ii quvqeqe,’ näqñqä maeqä iqäminçi. ⁸ Kukñuä-suqeuñi, hiñuä aowä-qñqänqä ätnänqä iquesançi, suqä quvqä iqu nyaqä kñuä indqänqçe, änyivauqumu-atätä, nätmatqä kuapänänñqä hiñuä aowä qunmqä nyimäkkqe. Kukñuä-suqä iqu, aanqä hiqä-säpi, suqä quvqä iqu, ämaqä ae äpäkonguwä-pa, yänänäqñqä maeqä hetäninçi. ⁹ Kiñganänçi, nyi ymeqä wänqä-qunä, kukñuä-suqä iqueñqä maqñqä emä, häñä äpmaminçue. Itançi qänakñi, nyi kukñuä-suqeuñqä näqñqä ämamitañi, suqä quvqä iqu ävauqançi, ga näqñqe, ‘Nyi Goti Iqueqä hiñuä iqiñi, pizqä-qunjqä’ ämakqe. ¹⁰ Kukñuä-suqä iqu, ämaque häñä-pmeqä vätnqä qäyä etançqä-qe, nyi ique qänaknä

* 7:7 Añgumä Itmakqä 20:17; Kukñuä-suqä 5:21

vqä iinjä yänänäqŋqä maeqä eämä, iquesa äpäkongqenqä näqŋqä ämakqe. ¹¹ Auä, suqä quvqä iqu, kukŋuä-suqä iquesaŋi, quanjä nyimäkätä, pizqä ämbäkkqe.

¹² Inji kukŋuä-suqä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqänä etangi, itanga kukŋuä eeqänänjä, iu äqänänjä-pqe, Goti Iqueqänänjä eä, ga jänänänjä äŋguänänjiyi. ¹³ Inji, nätmatqä äŋguänänji, nyi pizqä ämbäkkqäta? Aanjä hma eä. Inäqe suqä quvqä iqu, nätmatqä äŋguänänjä iquesaŋi, nyaqä yäpä imä nyimäkätä, pizqä ämbäkkqe. Ii ätimäukqe, suqä quvqä iqu, ätnänjä iqi timäutŋqä diŋqeyi. Itanga kukŋuä-suqä iquesaŋi, suqä quvqä iqu, nätmatqä aanjä quvqänänjiqe, ne näqŋqä metunquä iinjeyi.

Suqä quvqä iquä, mäkä huŋqenqä

¹⁴ Ne tiinjŋqä näqŋqeqä. Kukŋuä-suqä iqu, Goti Iqueqä Dŋä Iquesa äquvepkqe. Itangi nyi qua täutaŋunä eämä, huiwä iqueqä äwiŋqä iqu nyimäqŋŋi, suqä quvqä iqueqä wäuŋuä-wiyqä hiŋŋiŋqä yqänä äpmerjä. ¹⁵ Nyi suqä imäkätŋqä diŋqe, 'Kiqä quati äkitiyä' tmä itqänä. Suqä, nyi imäqämqä nyinätangqä iuŋi, mimäqä itŋqe. Inäqe suqä, iinjä manyiŋqä kiinjä qäyä iqanŋqä iuŋi, ii nyi imäkätŋqe. ¹⁶ Inji nyi, suqä manyiŋqä iŋqä iqua imäkätŋqe, tiinjä ämändqueqiyä. Nyaqä kŋuä indqänqä iuŋi, 'Kukŋuä-suqä iqu, äŋguänänjiqä' kŋuä änyiyqi. ¹⁷ Iutaŋi, nyi quvqä imäkätŋqe, ŋqä qeqä-quuvqä iutanä ma, suqä quvqä nyaqä yäpä-tämä äwiŋqä iquesa imäkätŋqe. ¹⁸ Nyi näqŋqeqe. Nätmatqä äŋguänänjä hui, nyaqä yäpä-tämŋi mäwitqänä. Nyi, ŋqä huiwä iqueqä äwiŋqenqä ätqä. Naqä-qaukui, nyi suqä äŋgui imäkmqä änyinätangqä-qe, qäyunänji mimäqä imä. ¹⁹ Suqä äŋgui, 'Nyi ii imäkmqänä' kŋuä änyätŋqe, mimäqä ma itŋqe. Itanga suqä quvqe, 'Ii mimäqä imqänä' kŋuä änyätŋqä iuŋi, imäkätŋqe. ²⁰ Inji nyi suqä manyiŋqä iinjä iqua

imäkätņqe, ii tiinji. Nyi imäkätņqe, ņqä qeqä-quuvqä iu-tanä ma, suqä quvqä nyaqä yäpä-tämä äwiņqä iquesanji.

²¹ Iiņä etanņqetani, suqä nyi äminiyätņqä iquenqe, näņņqä ae ämakqe. Nyi suqä äņguä imäkmä-tmä iqan-gani, suqä quvqä iqu yqänä äpme, hoptäwä änyiyätņqe.

²² Nyaqä qeqä-quuvqä tämņi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukņuä-suqenqe, kiinä änyinätņqe. ²³ Iiņä etanņi,

suqä huiži, nyaqä huiwä iutanä eeqänänä iu witanņi äqunänänä. Suqä iqu, suqä nyaqä qeqä-quuvqä tämä äwiņqä iquenyqä mäkänqä itqänä. Ga iqu, huiwä iqueqä äwiņqä iquesanä quvqä eä, guä äņgiqiyäutqäuä. ²⁴ Yää oänä!

Nyi hanjä-iqä iquesa qui imäknätqänjä! Huiwä äpäkoņqä iunqä ändma äwätņqä iquesanji, huätänji, tqi indmetņqäwä? ²⁵ Nyi Goti Hanjuwä Iquenji, “äņguiqä” ätuätqänänä. Iqu, Jisasi Kraisi, neqä Naqä Iqueqä yänänäņņqeta, yätamakqä nyiyänņqiyä.

Iņi ņqä-näuänji, tiinjä äpmeņä. ņqä qeqä-quuvqä imņi, kukņuä-suqä iqueqä wäuņuinä äwiyätņqä-qe, ņqä hui-witänji, suqä quvqä iqueqä wäuņuinä äwiyätņqe.

8

Dņä Äņguä Iqueqä yänänäņņqenqä

¹ Goti Iqu ämaqeu yätamakqä iinjä ävätäqetani, qokä-apäkä Kraisi Jisasi Iqutä ämuänņäņuwä iquauņqe, Iqu, “He suqä quvqä imäkqanņuwitanji, hanjä-iqä meqäp-nuwiqe” matqä yänä. ² Ii tiinjä etanņiyi. Dņä Äņguä, Kraisi

Jisasi Iqueqä wäuņuä iuta, Hänjä-pmeqä-vqä Iqu, suqä änyä-hänji imäkätä, ne suqä quvqä iqueqätä, äpäkoņqä iqueqätä, yäpä imä guä eņqä-pa äpmaminņquänņanji, huätä änewewqatkqe. ³ Neqä huiwä iqueqä äwiņqä

quvqä iutanji, kukņuä-suqä iu qänaki qäyunä miqä itunņqe. Iņi, kukņuä-suqä iqu, huätä mänewewqatqä yänä. Iņäqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqu, huiwä ne ämenä, suqä quvqä imäkätunņquä-pa ämetä,

neqä quvqä huätä mänamäutŋqä ändowatätä, qäyunä imäkkqe. Iŋi Kraisi Iqueqä huiwä iuŋi, Goti Iqu suqä quvqä iqueqä yänänäqŋqe, qui imäkkqe. ⁴ Iutaŋi, ne qänaknäŋi, huiwä iqueqä äwiŋqä iunä ma, Dŋä Äŋguä Iqueqä äwiŋqä iunä itanitaŋi, suqä äŋguä, kukŋuä-suqä iqu ämänätquetŋqä iunä pmetatuŋqe.

⁵⁻⁶ Auä, ämaqä, huiwä iqueqä äwiŋqä iunä qänaki itqänuwä iqua, qu kŋui, nätmatqä huiwä iqueqä äwiŋqä iunä indqämbu, päkombnuwi. Itanŋi ämaqä, Dŋä Äŋguä Iqueqä äwiŋqä iu qänaki itqänuwä iqua, Iqueqä äwiŋqä iunä kŋuä indqämbu, häŋä-pmeqetä, äwqä-qeiqi iŋqetä mapnuwi. ⁷ Ii tiŋjä etaŋgiyi. Ämaqä nätmatqä huiwä iqueqä äwiŋqä iunä kŋuä indqänätqänuwä iqua, qu Goti Iqueqä kukŋuä-suqä iuŋi, yäpä iqi mäpmeqä ipiyä iutaŋi, Iqueqä mäkä-huŋqä äpmeŋä. Qu Iqueqä kukŋuä-suqeuŋi, qänaknä änä miqä ipnä. ⁸ Ga ämaqä huiwä iqueqä äwiŋqä iunä qänaki itqänuwä iqua, Iqueŋi, yeeqä änä miwimäkkqä ipnä.

⁹ Itanŋi Goti Iqueqä Dŋä Äŋguä Iqu, heyaqä yäpä iŋgisa äpmeŋqe, he qänaknäŋi, huiwä iqueqä äwiŋqä iunä ma, Dŋä Äŋguä Iqueqä iunä itqänä. Itanŋa Kraisi Iqueqä Dŋä Äŋguä Iqu, ämaqä hŋqueqä yäpä iŋgisa mäpmeqä eŋqe, iqu Kraisi Iqueqä ämaqä-qu manä. ¹⁰ Ga Kraisi Iqu, hiyaqä yäpä iŋgisa äpmeŋqe, hiyaqä huiwi, suqä quvqeta äpäkonätŋqä-qe, Kraisi Iqu he jänänänjuenä emäkqetaŋi, heyaqä quuvqe, häŋä yqänä äpmeŋä. ¹¹ Goti, Kraisi Jisasi Ique qua äptekuwä iuta ävauqumuatkqä Iqu, Iqueqä Dŋä Iqu hiyaqä yäpä iŋgisa äpmeŋqe, Iqu Dŋä Iiŋä Iquesa, Kraisi Ique imäkkqä-pa, heyaqä huiwä äpäkombqä iuŋi, asä ii hivauqumuatäniqe.

¹² Iiŋä iutaŋi, ŋqä nyämaqäüä, ne huiwä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä itanä, iqueqä äwiŋqä iunä qänaki miqänqä, yänä qänguatuŋqe. ¹³ He, huiwä iqueqä

äwiŋqä iunä qänaki itqänjuwi, äpäkombŋqäuä. Inäqce Dŋä Änguä Iqueqä yänänäqŋqetä, he suqä quvqä, huiwä iuta timäuqanŋuwä iquau, pizqä äpäkpqe, hänä pmapŋqäuä. ¹⁴Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqe, ii qokä-apäkä, Dŋä Änguä Iqu hänaqä ämotqueqanŋqä iu qänaknä imipqä iquanänji. ¹⁵Qokä-apäkä, ämaqä ämiqä hrjqueqä wäuŋui hingi äwiyätqänjuwä iqua, quwqä ämiwiyätŋqä iquenyqä zä itqänä. Inäqce Dŋä, Goti Hanjuwä Iqu etapkqä Iqu, he zä enyätŋqä memäkqä yänä. Iqu he Goti Iqueqä ymeqä-qunenä pmapŋqä emäkänä. Ga Iquesaŋi, ne Goti Hanjuwä Iqueni, “Apä-qä” ätuätqänju. ¹⁶Neqä quuvqä imŋi, “Ne Goti Iqueqä ymeqä-qunenjqä” kŋuä indqänätanŋua, Iqueqä Dŋä Änguä Iqu asänä änatätäqetaŋi, kŋuä iinŋi, yänänäqŋqä inemäkätqäuä. ¹⁷Ga ne Iqueqä ymeqä-qune eänŋque, neqä Apiquesa nätmätqä änguänänŋi, Kraisi neqä Tasipequtä meniŋquä iquneyi. Itanŋa täŋgaŋi, ne täŋä-hunŋe, Iqu ämakqä-pa ämetuŋquetanŋi, qänakndanŋi, Iqu yoqä naqä äqonŋqä-pa äqonätänä, quamä äŋgui, Iqutä anä pmeniŋque.

Qänakŋi quamä äŋguä pmeqenqä

¹⁸Nyi kŋuä tiinŋä änyiyqi. Quamä pmeqä äŋguänänŋä iitä, yoqä naqä iitäŋi, qänaknda ätnänŋä iqi änemeniqä iqu, naqänänŋä eä, täŋä-hunŋqä ne täŋga ämetuŋque, ämäwqätäuniqe. ¹⁹Nätmatqä eeqänänŋä, Goti Hanjuwä Iqu imäkkqe, Iqueqä ymeqä iqune ätnänŋä iqi imäkäqumutatänaeyätä, yoqä naqä nätapäniqenŋqä, qu kiinŋä wiŋganŋi, hiŋuä äqämbu äwiŋä. ²⁰Auä, nätmätqä Iqu imäkkqä eeqänänŋi, qäyunä mäwiqä, qui imäknätŋqä ätimäukqe.* Tä quwqä äwiŋqä iuta ma, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä-kiuä imäkqanŋi, iinŋä äwiŋä. Inäqce tiinŋqä hiŋuä äqämbu äwiŋä. ²¹Goti Iqu qunŋi, suqä, pizqä ipu qui imäkŋqä

* **8:20** Atamä iqu suqä quvqä imäkkqetaŋi, Goti Iqu iqesä, quaetä, qui imäkkqe. Ipäqäqä 3:17

yäpä iqisa ewewqatqanġuti, qu-pqe, Iqueqä ymeqä iqune änguä pmeqanġquä-parjä wäpnä.

²² Ne näqñqe. Nätmatqä Goti Iqu imäkkqä eeqänäñi, apäkä ymeqä mipñqä iquwä-pa, täñjä wunġanġi, zääqä ätqa, täñġanġä äpätqänjä. ²³ Nätmatqä iinjä iquanä ma, ne-pqe, Dñä Äñguä, nätmatqä Goti Iqu änätapäniqä iutañä Kinġanänjä Ique, ae ämakquä-qe, neqä yäpä inġisañi, zääqä ätätanä, tiinjñqä kiinjä neñġanġi, hiñuä äqänanä äpmeñu. Goti Iqu ne Iqueqä ymeqä pmetuñquä inemäkätä, neqä huiwi pizqä itä, qui imäknätqä iuta, anġi inetmetä, huiwi huitañä nyatuñquä inemäkäniqeyi.

²⁴ Goti Iqu ne häñjä inemäkäqumuatuñġqetani, iunä timäuniqenqä hiñuä äqänanä äpmeñu. Inäqe, ämaqä hñqu, “Nyi nätmatqä huiñqä hiñuä äqänmä äpmeñänä” ätätqe, nätmatqä iinjä änä mämeqä iqenqä näqñqä menä. Ämaqä hñqu nätmatqä ae ämetqe, iqu iinjqe hiñuä äqänä mäpmeqä yänä. ²⁵ Itanġi neñi, nätmatqä änä mämeqä hñquenqä hiñuä äqänanä äpmeñquetani, iquenqä kiinjä neñġanġi, äwqä-qeiqinyä änyanä äpmeñu.

²⁶ Asä iinjä, ne yänänäqñqä maeqä inque, Dñä Äñguä Iqu yätamakqä äneyätqäuä. Ne tääqä qäyunäñi, äsquneyqä tqenqe, maqñqä eänque, Dñä Äñguä Iqu, Goti Iqueni kukñuä maeqä, zääqenä ätuätä, awä nasuiyänä. ²⁷ Itani Iqu, Goti Iqueqä äwiñqä dunä, Iqueqä ämaqä iqunenyqä iinjä imäkätñqä iutani, Goti Apiqu, Ämaqä iquneqä qeqä-quuvqä imä hiñuä yasämä änaqänätñqä Iqu, Dñä Äñguä Iqueqä kñuä indqänqenqä näqñqä eä.

²⁸ Itanġa ne tiinjñqe, näqñqe. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä, Iquenyqä kiinjä äwinyätñqä iquau, äñguä iwimäkätñqä iinjqe, nätmatqä eeqänäñi, wäñuä anä imäkñqä imäkätqäuä. Ämaqä iinjä iqua, Goti Iqueqä äwiñqe wimeniqä iinjä, tääqä ätuätumakqä iquayi. ²⁹ Iqueqä ämaqä iinjä iquauñqe, Iqu ainġanñi näqñqä eätä, atäñuä äväqe, Iqueqä Ymeqä Iqutä asänänjä etanġä, ga Ymeqä

Iquerji, kuapänänjä iinjä iquauqä kätequ pmeniqnqä, kñuä guä ämäsäukqe. ³⁰ Itanğa ämaqä, Iqu iinjä atäunüä ikqä iquauñi, Iqu tääqä ätuätumakqe. I ätuätumakqä iquauñi, Iqu jänänjä-qua ipñqä iwimäkkqe. Ga iinjä iwimäkkqä iquauñi, Iqu hänjä-pmeqä ängüänänjitä, Iqueqä yoqä naqetä, äwikqe.

Goti Iqueqä ämaqeunqä äwiñqeunji, nätmätqä hui hoptäwä miqenqä

³¹ Inji Goti Hanjuwä Iqu iinjä inemäkkqenqe, ne äänä tatuñquäwä? Iqu yätamäkkqä neyqanğutqe, tqü ämä-naqutäütä, nakittqiyätñqäwä? Aanqä eä. ³² Ga Iqu, Iqueqä Ymeqä Iquerji, hanjä-iqä wimetñqe, a makiqätqä itä, ne yätamäkkqä neyätñqä diñqe, mäkä-huñqä iquau äwikqe. Iqu iinjä imäkkqetani, ne näqñqe tiinjñqä ämetqänju. Iqu nätmätqä eeqänänji, qäsä hiñgi nätapäniqeqä.

³³ Itanji Goti Iqu ne Iqueqänqä atäunüä äneyätä, jänänjune inemäkkqetani, ämaqä kukñuä minetätñqä hñqu, aanqä eä. ³⁴ Ne suqä quvqä iuta kima metunque, tqü täniqiyä? Kraisi Jisasi Iqu nenyqä äpäkonäqetani, anğumä ävauätä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqi, Yoqä Naqä-tänjä-qu äpme, ne yätamäkkqä neyätñqä, yatñqä ävätqäuä.

³⁵ Kraisi Iqu nenyqä kiinjä äwinyänqä iunji, ämaqä huätä mänatnämäutñqä hñqu, hmanjqä. Hanjä-iqä hui nemeqanğutqä, ä tänjä-huñqä nemeqanğutqä, hñ ämaqä hñqua quvqä inetqueqanğppqä, ä buayänqä dä neyqanğutqä, qäkä-määnqä äwa iqanğuatqä, nätmätqä quvqä qui in-emäkkqanğutqä, itanğa änapäsqanğppqä iunji, nätmätqä iinjä iqua, Kraisi Iqueqä nenyqä äwiñqä iunji, hoptäwä miqä ipñqäuä. ³⁶ Nätmätqä iinjä nemetñqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä äqänänjqä-payi.

“Ne Tqä ämaqä iqunəji, qu hea ique-ique pizqä napäkpəŋqä itqänäüä. Qu ne sipsipqä pizqä päsqä dunqänänjä enqä-panjä etanqu, hiŋuä änaqänänjäüä.”†

³⁷ Inäqe nätmatqä eeqänänjä iinjä iqua, qäyä änemetqätanqä-qe, Kraisi nenyqä kiinjä äwinyätəŋqä Iqueqä yätamäqeta, ne hämänänä ämäwqätäuque. ³⁸⁻³⁹ Goti Iqu nenyqä kiinjä äwinyätəŋqenqe, nyi näqəŋqä tiinjä ae ämenjä. Äpäkoŋqä itä, hänjä-pmeqä itä, ynaunjä iquatä, dŋä quvqä iquatä, nätmatqä tänqa äwiŋqä itä, nätmatqä qänaknda timäuniqä itä, nätmatqä yänänäqəŋqä-tänjä huizitä, nätmatqä haqä yätutanitä, nätmatqä yäpä butanitä, nätmatqä Goti Iqu imäkkqä huizitäni, yänänäqəŋqä maeqä-quayi. Iutanji, Goti Iqueqä nenyqä äwiŋqä, neqä Naqä Kraisi Jisasi Iqu ämänätquakqetanji, qu huätä mandumäqä iqəŋqe.

9

Poli iqu, käyamaqä Israitqä iquauŋqä, huäqä kiinjä äwunqenqä

¹ Nyi Kraisi Iqueqä ämaqä-qunä emä, quanqä matqä, naqä-qakuänänjä tmqe. Dŋä Äŋguä Iqu, yätamäqä nyiyqanji, ŋqä qeqä-quuvqä imŋi, kukŋuä tmqä it-miŋqe, ii naqä-qakuiqä, näqəŋqä eqänä. ² Nyi hea ique-iqunəji, ŋqä äwqä imdanji, nyämaqä Israitqä iquauŋqe, huäqä kiinjä änunätä, qeqä ändätəŋqe. ³ Kraisi Iqu, nyi Iqueqä ämaqä iuta huätä änanədotatä, ŋqä hueqä-himqä Israitqä iquauqä suqä quvqä iutanjä kimanji, hanjä-iqä ändapätä, nyaqä anji iquau ävätəŋqenqä tääqä tumqä imäknätqänjä. ⁴ ŋqä nyämaqä iinjä iqua, ämaqä Israitqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atäunjuä itä, Iqueqä ymeqä näwinyänjä-qua epəŋqä itumakqä iquayi. Qunji, Iqu Iqueqä we-hunqetä, yänänäqəŋqetä, ämotqetä, qutanji kukŋuä

† 8:36 Apqä Bukä 44:22

guä ämäsäutä, kukñuä-suqetä, suqä Iqueqä yoqä haqeqä mamäuqetä ävätä, ga änguä wimäkätñqä kukñui, iinjqä ätumiñqe. ⁵ Qu Aprähamä, Aisakä, Jekopä iquautañä hueqä-himqä etangä, ga Kraisi Iqu iquautañä ämaqä-qu etñqä äyä ätimäukqe. Kraisi Iqu nätmätqä eeqänänjä iu Miqä, Goti etangi, ne Iqueqä yoqe, hea ique-ique haqeu mamäuquatuñquänänji. Ii, naqä-qakuänänji.

Goti Iqueqä kukñuä guä ämäsäukqenqä

⁶ Israitqä kuapänä, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqänjuwitanji, ne, “Kukñuä Goti Iqu Aprähamä ique ätukqe, qäyu matimäuqä iqeä” tatuñquäta? Oee. Ii tiinji! Awiqu Jekopä iqueqä yoqä huizi, Israitque. Mä ämaqä iquesañä eeqänänjä iqua, yoqä Israitqä äqonänjuwä-qe, qutanjä kuapänänji, Goti Iqueqä ämaqä Israitqä-qua ma. ⁷ Asä inji, Aprähamä iqu emakqä eeqänänjä iquauñqe, “Iqueqä ymeqä naqä-qakuä iquaeqe” matqä yanqunä. Oeyä. Hinjuiqänänji, Goti Iqu Aprähamä iqueni, “Tqä hueqä-himqe, Aisakä iquesanä hipnuwiqä” ätukqe.* ⁸⁻⁹ Kukñuä iqueqä quati, tiinjqä. Ymeqä häñeqä iutanä ätimäuquwä iqua, qu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä manä. Goti Iqu, Aprähamä iqutäni, kukñuä guä ämäsäutä, “Nyi hea atäunjuä ae ikqä ique, angumä pqañga, Serai ymeqä qokä hñque nyuäniqueqä” ätukqe.† Inji, ymeqä kukñuä guä ämäsäukqä iuta ätimäuquwä iqua, Goti Iqu, ymeqä näwinyänjä-qua qunanä.

Läpekaqä ymeqä iquaquinqä

¹⁰ Inä ma, Läpeka iinyqä-pqe, kñuä inä indqämbñqe. Iiyqä ymeqä qäyawä iquaqu, neqä awiqu Aisakä iquesanä ätimäukiysi. ¹¹⁻¹² Injä etangi, Läpekai, ymeqä iquaqui maunyqä änä etanga, iquaqu suqä änguitä, quvqetä, änä mimäkqä yqänä etanga, Goti Hanjuwä Iqu Läpekaunji, tii

* **9:7** Ipäqäqä 21:12 † **9:8-9** Ipäqäqä 18:10,14

ätuke. “Ymeqä hitmqä iqu, ymeqä qänaki ämisqä iqueqä wäunjuä imäkkä pmeniqeqä.”[‡] Iqu ii imäkkqe, ii Iqueqä suqä ämaqä atäunjuä iqueu, hea ique-ique qänaknä iqenqä, ämänätquetnqä iiyi. Iqueqä suqä iinj, ämaqueuqä wäunjuä imäkkänqe knjuä mindqänqä, Iqueqä äwinqä iutanä, imäkänä. ¹³ Goti Iqueqä bukiunji, tii ätnänqä-payi. “Nyi Jekopä iquenyqe, aanjä kuapänä änyinä, ä Iso iquenyqe, manyinqä yasämä eä.”[§]

Goti Iqu, Iqueqä äwinqeutana ämaqä atäunjuä iqenqä

¹⁴ Iinj etangi änäändiyä? Goti Iqu Iqueqä äwinqeutana atäunjuä iqenqe, ne änäänyä tatuñquäwä? “Iqu jänäni mimäkkä itqänä” tatuñquäta? Oeyqä. ¹⁵ Ii tiinji. Goti Iqu Mosisi iqueni, tiinj ätukqe. “Nyi, ämaqä hnquenyqä qeqä tumuäkmqä nyinngutqe, nyi imäkmä. Itanga nyi, hnquenyqä huäqä nungangutqe, ii-pqä inä imäkmä.”^{*} ¹⁶ Iwä Goti Hanjuwä Iqu ämaqä atäunjuä yätñqä itäqänqani, ämaqä iqueqä äwinqetatä, iqueqä wäunjuä tnänjä iqä itatä, ma, ii Goti ämaqueu qeqä tumuäkkä Iqueqä äwinqä iutanänji. ¹⁷ Ii naqä-qakuinjä mänätquetnqe, Goti Iqueqä bukä iunji, Iqueqä kuknuä, Iqu ämaqä Isipä iu miqä[†] ique ätukqe, tii äqänä. “Nyi si ämaqä misnqä äpmuatekikqe, ii Nyaqä yänänäqñqä ämaqueu sita motqueqanqa, itanga qu Nyaqä yoqä naqenqä, qua eeqänänjä iu awä tquäpnuwänqä diñqeyi.”[‡] ¹⁸ Iwä ne iutanji näqñqä tii ämerju. Goti Iqu ämaqä äsque-äsque qeqä tumuäkätñqä winngangutqe, Iqu ique wimäkänä. Itanga Iqu ämaqä hnqueä nyuänji woyqä wimäkätñqä winngangutqe, Iqu imäkänä.

Kuknuä ktqä, qua-qondenqä

[‡] 9:11-12 Ipäqäkkä 25:23 § 9:13 Malakai 1:2-3 * 9:15 Angumä Itmakqä 33:19 † 9:17 Aingani, Isipä pmeqä iqua quwqä ämiqä naqä eeqänänjä iquanqe, “Pero” ätmijuwi. ‡ 9:17 Angumä Itmakqä 9:16

¹⁹ Iutaŋi hesaŋä hŋqu, nyiŋi tiinjä dänjuti? “Goti Hanjuwä Iqueqä äwiŋqä iuŋi, hŋgisana ävätä, iqueqena itŋqe, tqukä? Hma naqä-qakui. Inji Goti Iqu nenyqe, ‘Suqä quvqä-tänjä-quaiqe’ suŋqä ätqäwä?” ²⁰ Itanŋi nyi kimaŋi, “Ämaqä iquki, si Goti Hanjuwä Iqueŋi, suqä Iqu imäkätŋqä iuŋqe, äkasuwä tutŋqe, änääŋjukukuä?” ätquä. “Ämaqä hŋqu, qua-kuäkä äkitä nätmatqä imäkqanŋutqe, nätmatqä iinjä iqu, ämaqä iqueŋi, ‘Si iinjä, suŋqä nyimäkinyä?’ tuätŋqäta?” §
²¹ Itanŋa ämaqä qua qondä imäkqä iqu, qua hui äkitä, iqueqä äwiŋqä dunä, qondä hŋquaqu imäkänä. Qondä hŋqu, wäuŋuä äŋguänänjä iuŋqe. Itanŋa huiziqu, wäuŋuä hiŋgänqä iuŋqe. Suqä iinjä qäyuta, hmanda? Ii, qäyunji.

²² Goti Hanjuwä Iqu-pqe, ämaqä Iqueqä-kiuä imäkkqe wäuŋuä huitaŋä-huitaŋiŋqä atäuŋuä itäqänŋaŋi, Iqueqä äwiŋqeunä imäkänä. Iqu Iqueqä äwqä tnänitä, yänänäŋqetä, ätnänjä iqi ämotquetŋqä äwiŋgänŋqä-qe, ämaqä, iinjŋqä atäuŋuä ikqä iquauŋi, quwqä hŋgisana iqe qäyä hitaŋi, Iqu äwqä-qeiqinyä änyä, äpakänä anä äpmaka äpätŋqe. ²³ Iqu iinjä itŋqe, tiinjŋqeyi. Nätmatqä Iqueqä yoqä naqe motqueqä hävemnäŋqä etanŋqenqä, ämaqueu näŋqä vätŋqä äwiŋgqe. Inji, qua qondä, Iqu qeqä ätumuäkätŋqä iqua, nätmatqä äŋguänänjä mapnuwänŋqe, näwinyä imäkekqe. ²⁴ Qua qondä qeqä ätumuäkätŋqä iqua, ämaqä Iqu tääqä änatätmakqä iquneyi. Ne atäuŋui, Israitqä iquautanä iqunenyä mäneyqä itä, Israitqä qäyä etanŋi huizitanä iquau-pqe, qäsä inä ätäukqe.

Hijuä-tqä iquauqä kukŋuiŋqä

²⁵ Ii enqä-panji, Goti Iqueqä kukŋui hijuä-tqä Hosiya iqueqä bukä iuŋi, tii ätä äqänä. “Qokä-apäkä, Inqä ämaqä mäpmeqä imihuwä iquauŋqe, Nyi, Inqä ämaqä-quaiqä’ tminiqe. Auä, ämaqä, Nyi qunqä manyiŋqä imiŋqä iquauŋqe, Nyi ‘Qunqä

§ 9:20 Asayä 29:16; 45:9

änyingiyä' tmniqe."* 26 Itanğa anji, "Nyi, 'He Ijqä ämaqä maeqä enäüä' ätkqä iqini, ämaqä asä iqi pmeqä iquaunqe, qu, 'Iqua Goti Hänjä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueqä ymeqä-quaiqä' tpuwiquä."†

27 Itanğa Asayä iqu, Israitqä iquaunqä kñuä indqänätä, tääqä yänänäqñqä tiinjä ätkqe. "Israitqä, qu kuapänänjä, hikä weä eqä-huänjä manju äwiñqä-panjä qäyä pmetanquwä-qe, Goti Iqu qutanji, wänqä hmbunä hänjä pmapñqä itmeniqe. 28 Ii tii etanji. Inğanji Naqä Iqu, ämaqä qua täutanjä iquau kukñuä ae ämitkqä du, äpakänä mäpmeqä, qui hämänä imäkänä."‡ 29 Ii Asayä iqu ganä ae ätkqä-panjiyi. "Naqä Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqu, nesani hmbnänjä hui, hänjä pmapñqä hiñuinä mäquñqä-säpi, ne qui eeqänä, anjä-himqä Sotomätä§ Gomoratä qui imäkñguwä-pa, imäkñguaninjä."*

Jänänjä timäuqenqe, quuvqä heqiyqä iutanänji

30 Itanji ne änännyä tatonquäwä? Ne tiinjä tatonqueqä. Israitqä qäyä etanji huizi iqua, qokä-apäkä Goti Iqueqä hiñuä iqi jänänjä timäupñqenqä, yänänäqñqä miqä imiñuwä-qe, qu Goti Iqueqä hiñuä iqi jänänjä ae ätimäukuwiquä. Qu quuvqä heqiyqanquwitani, Goti Hanjuwä Iqu, "Qokä-apäkä jänänjä iquaiqä" ätkqe. 31 Injqe Israitqä iqua, kukñuä-suqä iu qänaknä ipu, Goti Iqueqä hiñuä iqini jänänjä timäupñqenqä, yänjä äqänäpiyä-qe, homä yqänä itqänjuwi. 32 Inji sunqäwä? Qu quuvqä heqäpñqenqä kñuä mindqänqä ipu, wäunquä quwqä-quwä imäkäpiyita, hipnuwänqä kñuä ätuqä ämepu, ii itqänjuwi. Inji qu, hikiu äqutäumäupu, äqiyäpäkñjuwi. 33 Ii Goti Iqueqä bukiu äqänänqä-payi. "Häe! Hiñuä qumbu! Nyi hikä hñque, Sayonä iunji äseqä. Iqu hikä, qokä-apäki äqutäumäupu

* 9:25 Hosiya 2:23 † 9:26 Hosiya 1:10 ‡ 9:28 Asayä 10:22-23 § 9:29

Ipäqäqä 19:1 * 9:29 Asayä 1:9

qua iqi päkñqä Iquvi. Ämaqä tqu-tqu, Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitanji, äwqä hanjä-iqä mämeqä ipñqeqä.”†

10

Israitqä iquautanjä, quuvqä maeqiyqä iquauñqä

¹ Nyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iqua qui mimäkñqänqä, hänjä imäkäqumuatetñqä kiinjä nyinj-gangi, hea ique-iquenji nyi Iquenyqe, ii imäkätñqä tääqä ätätqänjä. ² Nyi iquauñqä näqñqä äñguänänjä emä, kukñuä awi, tiinjä ätätqänjä. Iqua, Goti Hanjuwä Ique yeeqä wimäkñqä kiinjä wingangi, yänjä äqänätqänjuwä-qe, näqñqä yasämä maeqä injä. ³ Quwqä yänjänäqñqä iuta, jänänjä imäkmbñqä kjuä indqänäpu, Iqueqä suqä ämaqueu jänänänjä hipñqä iwimäkätñqerñqe, maqñqä epiyitanji, quuvqä maeqiyqä itqänjä. ⁴ Ne näqñqe, kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, kiqä wäunui, Kraisi Iqu qäyunä ae imäkkqe. Inji qokä-apäkä eeqänänji, Iquenqä quuvqä eqämipqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqiñi, ämaqä jänänänjua timäupnä.

Goti Iqu anju inetmetä, jänänänjä nemäkqerñqä

⁵ Mosisi iqu, kukñuä-suqeu qänaknä itä jänänänju timäutñqä iñqe, tii ätätä äqäkqe. “Ämaqä hñqu suqä eeqänänjä iunji qänaknä imitätqe, iqu hänjä-pmeqe, ämeniqeqä.”* ⁶ Itangi ämaqä quuvqä eqiyäpu jänänänjua timäupñqä iqua, Mosisi iqueqä kukñuä täunji qänaknä ipnä. “Si tqä-täüä tii matñqä pa. ‘Qäukuä haqä yätunqe, tqu yäninjäwä?’”† Kukñuä haqä yätunqä iqu, ii Kraisi Iquenji, qua täunqä ätuma pqerñqeyi. Injäqe Goti Iqu Iquenji ae ändowatkqe. ⁷ “Mä tiinjä-pqä matñqä pa. ‘Ämaqä ae äpäkonjuwä iquauqä anjä buñqe, tqu witñqäwä?’”‡ Kukñuä ii,

† 9:33 Asayä 8:14; 28:16 * 10:5 Hiqäva-imäkkä 18:5 † 10:6
Kukñuä-suqä 30:12 ‡ 10:7 Kukñuä-suqä 30:13

Krais Iqueri, qua äptekuwä iuta, angu ätuma yapqeqeyi. Injäqe Goti Iqu Ique ae ävauqumuatkqe. ⁸ Itangi hui inä tii ätqi. “Kukñui, hesänä qäqiqi äwi. Hiqä qeqä-quuvqä yäpä imdä, itanga hiqä manä iutänyä.”[§] Kukñuä ii, quuvqä heqiyqä kukñuä ne awä tii ätuätunquä iiyi. ⁹ Si ätnänjä iqi, “Jisasi Iqu, Naqä-queqä” awä ätuätnä, ga Goti Iqu, Jisasi Ique qua äptekuwiuta anqumä ävauqumuatkqeqä näqñqä ämetnä, Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä heqiyqanqtqe, Goti Iqu, si qui mimäkñqänqä hänjä imäkäqumuatekiyänä. ¹⁰ Ne Goti Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä heqiyqanqquetani, Goti Iqu jänänänjune inemäkänä. Itanga neqä quuvqä heqiyqänqä ätnänjä iqi awä tquanquati, Goti Iqu, ne qui mimäkñqänqä, hänjä imäkäqumuatänaeyänä.

Israitqä iquatä, huizi iquatä, Goti Asä Iquenyqä quuvqä heqiyäpñqeqä

¹¹ Nätmatqä täñqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä ätä äyä äqänä. “Ämaqä tqu-tqu Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitani, äwqä hanjä mämeqä ipñqäüä.”^{*} ¹² Israitqä iqua-tä, ämaqä huizi iqua-tä, asänä epu, eeqänänjä iquauqä Naqe, asä Qäqunänji. Ga yätamäkqeqä tääqä tquanqñqä iquauñi, Asiqu äñguänänjä iwimäkänä. ¹³ Auä, “Ämaqä tqu-tqu Naqä Ique yätamäkqeqä tääqä tquanqñqä, Iqu qu, qui mimäkñqänqä, hänjä imäkäqumuatenqiyä.”[†]

¹⁴ Injäqe qu, Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ikuwä iqua, yätamäkqeqe, Ique yatñqe, änä wipniqä? Änä maeqä enä. Ga qu, Iquenyqä kukñuä qätä mäwiyqä ikuwä iqua, quuvqe, änä heqäpniqä? Änä maeqä enä. Itanga ämaqä hñqu, qunji äwimetä awä mätquä yätqe, qu Iquenyqe, qätä

§ 10:8 Kukñuä-suqä 30:14 * 10:11 Asayä 28:16 † 10:13 Joeli 2:32

änä wipniqä? Änä matimäuqä yänä. ¹⁵ Mä hñqu, awä-tqä iquau mändowatqä yätqe, qu äwäpu awi, änä tupniqä? Äänä matimäuqä yänä. Iutañi Goti Iqueqä bukä iuñi, tii äqänä. “Ämaqä hñqua kukñuä we-huñqä-täñi äma äpäpu, awä ätuätqäñuwi, ii aañä äñguänäñiyi!”[‡]

Israitqä iquautañä, quuvqä maeqiyqä iquauñqä

¹⁶ Itañgi qokä-apäkä kukñuä äñguä we-huñqä-täñi qä-naknä ikuwi, eeqänänjä-qua ma. Oeyä. Asayä iqu tiinjä ätkqe. “Naqä Iquki, kukñuä ne iquau awä ätuätuñque, quuvqä tqukua eqiyätqäñuwäwä?”[§] ¹⁷ I etañgqetani, ne tiinjñqe näññqe. Ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätqäñuwi, ii qu kukñuä Kraisi Iquenyqä qätä äwiyätqäñuwä iutayi.

¹⁸ Itañgi nyi yatñqä tiinjä iqä. Änäänjä? Kukñuä äñguänänjä tä, qu qätä mäwiyqä itqäñuwäta? Oeyä. Qu qätä ae äwiyätqäñuwi. Apqä Bukiuñi, tiinjä äqänä. “Iquauqä kukñui, qua äwitqutänqä-pa eqiyqañgi, ämaqä ee-qänänjä qätä ae äwiyätqäñuwiqä.”^{*}

¹⁹ Itañga nyi yatñqä huizi-pqe inänjqä. Änäänjäwä? Israitqä iqua kukñuä iinjä iqueqä quatinqe, qu änyä maññqäta? Oee. Kima kinganänjä, Goti Iqueqä kukñuä, Mosisi iqu tii äqäkqä iutayi. “Nyi ämaqä hingänqä im-imä äpmeñuwä iquautañä hñquau äñguä wimäkkqañgqetani, he Goti Iqunänqje, ‘Neqänänjiqänä’ ätäpu, äwqä quvqä imbñqäuä. Auä, Nyi ämaqä näññqä maeqä iinjä iquau itmetmängani, he äwqä tnänjä imbñqä emäkmä.”[†] ²⁰ Itañi Asayä iqu-pqe pemänä itä, Goti Iqueqä kukñui, tii ätkqe. “Ämaqä, Nyinyqä qävqä miqä imiñuwä hñqua, qu Nyi ae ämähñqumuakuwi. Hñ, qu ämaqä hñquauñi, Nyinyqä yatñqä mäwqä ikuwä-qe, Nyi Hqä-näuäñi, ätnänjä iqi ämitquatñgqe.”[‡] ²¹ Injäqe Goti Iqueqä

[‡] 10:15 Asayä 52:7 § 10:16 Asayä 53:1 * 10:18 Apqä Bukä 19:4

[†] 10:19 Kukñuä-suqä 32:21 ‡ 10:20 Asayä 65:1

kukñuä Israitqä iquauñqe, Asayä iqu tii ätkqe. “*Hea quäuqännga, Nyi qokä-apäkä hygisana ipu, Ñqä kukñui tuwä ävätqänjuwä iquauñi, angumä itmamaqä nyinñangi, Ñqä hipai ävatminñqe.*”[§]

11

Goti Iqu, Israitqä iutanjä hui, anñi itumakqenqä

¹ I etanñqetani, nyi yatñqä tiinñ imqe. Änäñgä? Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä qokä-apäkä Israitqä iunñi, tuwä ae äwikqätanä? Aanjä oee. Nyi-pqe, Israitqä iutanjä inänjunñi. Nyi ñqä-nuänä Aprähamä iqueqä kawiqunä eämä, itanña awiñu Benjämenä iquesanjä hueqä-himqä iqunñi. ² Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänñqä hinñiqänä a ätäukqä iquauñi, Iqu tuwä hämänä mäwiñqä ikqe.

He kñuä mämeqä inñä? Laisa iqu, “Nyi Goti Iqueqä ämaqä yäpakä iqunñqä” kñuä indqänätä, Israitqä iquauqä quvqenqä ätuätä, Goti Iquenñi, täaqä yanñänqñqä tii ätukqe. ³ “*Naqä Iquki, qu Tqä kukñui hinñuä-tqä iquau pizqä äpäsäpu, hiqäva-imäqä ttawi äpnasäpu qui äyä ikimäkikuwi. Itanñi täñganñi, nyi tqä ämaqä yäpakä iqunñi, qu pizqä bäkññqä qävqä täsä änyätqänñä.*”^{*}

⁴ Itanñi Goti Hanjuwä Iqu iquenñi, kukñuä kimañi, äki ätukqenñqe, he kñuä mapiyä. “*Ñqä ämaqä 7,000, goti quanñgä Balä iquenñyqä qonñä mäwoktäuqä itqänjuwä iquau, yqänä ämitqänñä.*”[†]

⁵ Itanña Iqueqä ämaqä iutanjä hui, inña yqänä äpmanñjuwä-pa, täñganñä-pqe, Iqueqä ämaqä Israitqä iquautanñä hui yqänä äpmeñä. Ii, ämaqä, Iqu qeqä äwimänätä hinñi vqeutä atäunñuä ikqä iquayñi. ⁶ Iqu qunñi atäunñui, Iqueqä qeqä äwimänätä hinñi vqeutä ikqä etanñgutqe, ii, Iqu quwqä wäunñuñqä kñuä indqänätä,

§ 10:21 Asayä 65:2 * 11:3 1 Ämiqä Naqä 19:10, 14 † 11:4 1 Ämiqä Naqä 19:18

atäunjuä ikqä hmayi. Iqu, quwqä wäunjuinqä kñuä indqänätä, atäunjuä ikqä-säpi, Iqueqä qeqä wimänqeta hingi vqe, naqä-qakuä maeqä hitäninji.

⁷ Ii tiinjä etangiyi. Israitqä iqua, Goti Iqueqä hijuä iqi jänänänjä pmapñqä hänaqenqä, qävqä iminjwä-qe, mämäqumueqä ikuwi. Iquautanjä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä iquanä ämäqumuakuwi. Itanga huiziqua, iquauqä kñuä iqe, qñqanjä enqä-pa yänänäqñqä enätangi äpmerjä. ⁸ Qu hanjä-iqä iinjä iu äpmerjuwi, ii Goti Iqueqä bukiu tii äqänänqä-payi. “Goti Iqu qunji iwimäqanggi, qu popo ipu, kñuä mämeqä ipu, ä hijuä maqñqä ipu, qätä mäwiyqä, iinjä ätimäukuwi. Inji qu ii äpmaka äpänjä.”[‡] ⁹ Itanga ii, Dewiti iqu tii ätätä äqäkqä-payi. “Quwqä ymisanjä naqänänjä äñqänqanji, ii nanjuä meqänqä enqä-pa, quwqä-quwä guä äquvänäpu, ä hikiu äqutäümüpu, ga quwqä kimani, i mapñqä iinjä änyingji. ¹⁰ Iwä qu hijuä maqñqä ipñqä hea iwimäkiyä. Itanga hanjä-iqä ämepiyitani, iquauqä tuwi huakmä näwinyä imbñqä iwimäkiyä.”[§]

Goti Iqu, ämaqä quvqä iquau hänjä imäkäqumuatqenqä

¹¹ I etangqetani, nyi yatñqä tiinjä imqe. Israitqä iqua, Kraisi Iquenqä quuvqä maeqiyqä ipu, quvqä iu äpäknjuwi, hma ekuwäta? Aanjä hma, naqä-qakuä eä. Qu Goti Hanjuwä Ique tuwä äwikuwitani, Goti Iqu Israitqä qäyä etangi huizi iqua, quwqä quvqeta qui mimäkñqänqä, hänjä imäkäqumuatekqe. Iqu ii imäkkqe, Israitqä iqua Iquenyqe, ‘Neqänänñiqänä’ ätäpu, äwqä quvqä winyätñqä iwimäkkqe. ¹² Itangi Israitqä iqua, Goti Ique tuwä äwiyäpu, jänänänjua matimäuqä iqanjuwännga, Goti Iqu ämaqä huizi iquau suqä anjuä iwimäkkqetani, ne tiinjñqä näqñqä ämenä. Israitqä iqua, Ique anjumä

[‡] 11:8 Asayä 6:10; Kukñuä-suqä 29:4 [§] 11:10 Apqä Bukä 69:22-23

hämänänä wimeqanġuwänġa, Goti Iqu iquauġi, aanġä anġuanänġä iwimäkänä.

¹³ Täŋġaġi nyi, Israitqä iqua qäyä etanġi huizi iquenä, etmqe. Jisasi Kraisi Iqu heyaqä awä iqi wäuruä imäkqa uwqämqä änändowatkqetani, nyi wäuruä iinġi, naqä imäkqa ti peyqämqe. ¹⁴ Nyi nġä nyämaqä Israitqä iquautanġä hġqua, Goti Iquenyqe, 'Neqänänġiqänä' ätäpu, äwqä quvqä winyätġqä iwimäkätmä, qu qui mimäkġqänġqä häġä pmeġġqä ätuma pmqä itqänġä. ¹⁵ Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquau huätä ändowatätäqänġaġi, Iqu qua im-imdanġä huizi iquautanġi, hġquau itmetä, Iqutä naqä-huinyä pmapġqä imäkqetani, ne tiinġqä näqġqä menä. Iqu Israitqä iquau yeeqetä anġu itmetqe, i Iqu ämaqä, qua äpġepqä iuta anġumä ävauqumuätätġqä-panġä iiyi.

Kukġuä ktqä, bretqenqätä, zä-olipqenqätä

¹⁶ Qu bretqä imäkäpiyänġaġi, bretqä kġnġanänġä iquenġi, Goti Hanjuwä Ique, Iqueqänä hiätġqä vqanġpqe, iutanġi bretqä huizi iqua-pqe Iquenqänqänä timäupġqäuä.* Ga zä-huki Goti Iqueqänä etanġutqe, kiqä äpa-pqe Goti Iqueqänänġenqe.†

¹⁷ Israitqä Goti Iqu huätä ändowatkqä iqua, qu zä-olipqä anġuä iqueqä äpa, Iqu äquakkqä iquayi. He Israitqä iqua qäyä etanġi huizi iquenä, he zä-olipqä quvqä iutanġä äpai, zä-olipqä anġuä iu äuqänäpu, kiqä äpa huizitä, hukä iqueqä aowi ämepu, anġuä eqä-panġä iquenġi. ¹⁸ Iinġä etanġi he hiqä-hiuä haqeu ämamäunäpu, zä-äpa Goti Iqu äquakkqä iquau ämäwqätäupġqä iinġä kġuä mindqänqä pambiyä! He hiqä-hiuä haqä mamämġnġqä etanġutqe,

* **11:16** A Täuqä 15:17-21; Esekijäli 44:30 † **11:16** Kukġuä ktqä iquaqi, Israitqä iquau atäuruä vätätġqä iyi. Bretqä kġnġanänġitä zä-huki-tänġi, Israitqä iquauqä kawukiquayi.

kjuä tiinjinqä indqämbiyä. He zä-äpa iquenä, hukä iquau aowä mäwqä, hukä iqua, aowä etapätqänäuä.

¹⁹ Iutañi hesañä hñqu nyiñi, tiinjä dänquti? “Goti Hanjuwä Iqu, äpa hui äquakkqe, ii nyi quwqä anju trjänqä mamqä iinjceqä.” ²⁰ Ii qäyunjqae, qu quuvqä maeqiyqä etangä, Iqu iquauñi äquakkqe. Ga he quuvqä eqiyäpiyitañi, änguä äyä äpmeñäuä. Iinjä etangi, he hiqä yoqe haqeu mämamänqä pambiyä. He ze, tiinjinqä hinyätñceqä. ²¹ Ii tiinjä etangiyi. Hijnuiqänänñi Goti Iqu äpa naqä-qakuänänñi, hñgisana iqangä hijnuinä mäquñquä itä, äyä äquakkqe. Inji he hñgisana iqangpqe, Iqu heñi hijnuinä eqänäniqätiyä? Oeyä.

²² Iutañi ne Goti Iqueqä suqä änguä itqueqä iinjqätä, suqä tnänñä itqueqä iinjqätä näqñqä ämequ. Qokä-apäkä, Iqueqä suqe ävquatämäukuwä iquauñi, Iqu suqä tnänñi ämotquakqe. Injqe Iqu heñi, suqä änguä etquakqe. He Iqueqä suqä iinjqä quuvqä heqiyqangpqe, Iqu änänñä etquaka uwquänñiqe. He ii miqä iqangpqe, Iqu he-pqe i etevämäunñiqe. ²³ Itanga Israitqä, Kraisi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqangä, Iqu zä-äpa enqä-pa ae ätävämäukqä iqua, qu quuvqä heqiyqangpqe, Goti Iqu quñi angñi äuqiyenñiqe. Iqu quwqä äuqinmitpñqä iu angñi äuqiyetñqä iinjce, näqñqätä, yänänäqñqätä qäsänñue. ²⁴ He näqñqe. Hijnuiqänänñi, heñi Goti Iqu, zä-olipqä quvqä hñquesa etävätä, mauqñqä imiñuwä änguä ique-mända, äyä eu-qiyekqe. Iqu wäuruä naqä iinjä imäkkqetañi, Iqu wäuruä wänqä, zä-äpa Iqu ätäwikqä iqua, angumä ämetä quwqä äuqinmitpñqä iu äuqiyenñiqe, änä mimäqñqä yäniqñi? Iqu imäkänä.

Suqä hñgisana iqenqä qäyä etangi, Goti Iqu qeqä wimänqenqä

²⁵ ñqä nyämaqäuä, he Israitqä maeqä enjuwä iquenä, “Ne näqñqä naqänänñä-tänjuneqñqä” kjuä eyqñqe, he Goti

Iqueqä kuknuä zä äwiŋqä tquenyqe, näqŋqä mapŋqä änyingŋi. Israitqä iquautanjä hŋqua, iquauqä kŋuä iqe, qŋqanjä eŋqä-pa yänjänäqŋqä enätanŋi äpmerjä. Iiŋä etanŋqä-qe, Israitqä qäyä etanŋi huizi, Goti Iqu atäunüä ikqä eeqänänjä iqua, Iquenyqä pŋanŋpŋanŋanqä, Israitqä iqua kinä nämä yqänä pmetpnuwi. ²⁶ Itanŋa hänaqä täutanŋi, Goti Iqu, Israitqä eeqänänjä iquauŋi, qu qui mimäkŋqänqä hänjä imäkäqumuateniqe. Ii Goti Iqueqä bukiu tii äqänänqä-payi. “Ämaqä, qui imäknanä-tpu iqanŋuwä iquau Anŋumä Itmeqä Iqu, Sayonä iuta quvepänä. Ga Iqu, Jekopä iqueqä hueqä-himqä iqua, suqä Goti Iquenyqä hŋgisana iqe, huätä vquatämäupŋqä imäkänä. ²⁷ Itanŋanŋi hea inŋanŋi, Nyi iquatä kuknuä guä ämäsäutmä, iquauqä suqä quvqe, huätä mamäumqänä.”†

²⁸ Israitqä iqua, kuknuä äŋguä, Jisasi Iquenyqä tuwä wiyqanŋuwitanŋi, Goti Iqu qunŋi, Iqu Iqueqä mäkä-hunqä-qua äqunätä, ga he Israitqä maeqä eŋuwä huizi iquenä, yätamäkqä eyätŋqä äwiŋgqe. Inäqe Iqu Israitqä iquau Iqueqänqä atäunüä ekqetanŋi, Iqu kuknuä quwqä kaqä-kawäkatä guä ämäsäukqe, qäyu timäutŋqä wiŋganŋi, qunŋe, Iqu aanjä kiinä äwinyätŋqä iqua etanŋä äqunätqäüä. ²⁹ Iqu iinä-qua äqunäqŋqe, ii Iqu ämaqä, Iqueqänqä tääqä ätuätumetä, nätmätqä äŋguänänŋi ae äwikqä iquauŋqe, qänakŋi, kŋuä hui-mända mindqänqä yätŋqä iiyi. ³⁰ Hiŋuiqänänŋi he Goti Iqueqä kuknui hŋgisana ikuwä-qe, täŋganŋi, Israitqä iqua hŋgisana i itqänuwitanŋi, Goti Iqu qeqä wimänŋanŋi i emäkätqäüä. ³¹ Inŋi Israitqä iqua, kuknui täŋga tuwä äwiyätqänjuwi, ii Goti Iqu qeqä wimänŋanŋi emäkätŋqä-

† 11:27 Asayä 59:20-21; Järämai 31:33-34

pa, quŋä-pqe asä inä iwimäkätŋqä iiyi.^{§ 32} Ii tiinji. Goti Iqu, ämaqä eeqänäŋi, Ique hŋgisana itqueqanŋuwitani, guä äkiqiyäuekqe, ii Iqu ämaqä eeqänänjä iunqä qeqä wimänŋanŋi, äŋguä itquetŋqä diŋqeyi.

Goti Iqueqä yoqe, haqeu mamäuqenqä

³³ Täukue! Goti Hanjuwä Iqueqä kŋuä iqä äŋguänänjitä, näŋŋqä äŋguänänjitäŋi, aanjä hävemnäŋŋqä eä. Ne ämaqä-qune, Iqueqä kŋuä iwäsäuqenqätä, suqä Iqu imäkätŋqenqetä, qäquaquiyqä quatiŋqä näŋŋqä metuŋque, änä maeqä iŋu. ³⁴ “Naqä Iqueqä kŋuä indqänqä iŋŋe, näŋŋqä ae eänŋe, tqukä? Ä Iqu suqä imäkätŋqä iŋŋe, kŋui tqv väŋŋe? Aanŋe.”* ³⁵ Itanŋa, “Nätmatqä hui, Goti Iqu ämaqä ique kima väŋŋqä iŋŋe, tqv äwikqe? Aanŋe.”† Nätmatqä eeqänäŋi, Iqu ae ämeqetani, äwa miqä Iquvi. ³⁶ Nätmatqä eeqänäŋi, Goti Hanjuwä Iquesa ätimäupu, Iqueqä yänänäŋŋqä iuta äwäka äpäpu, ga Iqueqä näweqä wimänäniqe. Ne Iqueqä yoqe, hea ique-ique haqeu mamäuquatuŋque. Ii, aanjä naqä-qakui.

12

Goti Iqueqä wäunui, qäyunä imäkatuŋquenqä

¹ ŋqä nyämaqäuä, nyi Goti Hanjuwä Iqu qeqä kiinänänjä änatmäkätqätanŋqenqä kŋuä indqänätmä, kukŋuä yänänäŋŋqä tiŋjä hitmqe. He heqä huiwi, hiqäva enqä-pa, Goti Ique wipiyä. Nyi huiwä pizqä päsqä iŋŋqä maetqä iqä. He hänjä äpmapiyänŋanŋi, qokä-apäkä Iqueqänqänä epu, suqä Iqu äwinyätŋqä iunä imäkqänŋqä etqä. He ii imäkäpiyitani, Goti Iqueqä yoqe,

§ 11:31 Näŋŋqä-tänjä hŋqua, Poli iqu tii ätqiyä ätätqänä. “Inji Israitqä iqua, Goti Iqu qeqä wimänŋanŋi emäkätqätanŋqetani, Iqueqä kukŋui tänŋa äwiyätqänuwi, ii Iqu quŋi-pqe asä inä iwimäkätŋqä iiyi.”* 11:34 Asayä

40:13 † 11:35 Jopä 41:11

haqeqä naqä-qakuä ämamäutqänjä. ² Itanğa ämaqä, qua täutanjä quuvqä maeqiyqä iqua, quwqä suqä duñqä eyqiyäma upñqä, hiñuinä mäqunquä pambiyä. He Goti Hanjuwä Iqu hiqä kñuä indqänqe, änyä-hänjä emäkätñqä, hiñuinä qumbñqeqä. Iutanji hiqä suqä-pqe, hänjä inä timäuanä. Iiñä imäkäpiyitanji, he Goti Iqueqä äwiñqeqä näqñqä qäyunä ämepu, ga suqe, äñguñqätä, Ique yeeqä wimäkqeqätä, jänänänjä pmeqeqätä näqñqe, ämapñqäuä.

Wäunjuä huitañä-huitañä imäkqeqä

³ Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta äñguä in-yimäkätä, wäunjuä imäkmqä änändowatkqetani, nyi he eeqä hñqunä-hñqunäñi, tiñjä etqä. Si tqä näqñqeqätä, suqeqätä, kñuä indqänätnä, tqä yoqe haqeqä mä-mamäunqä panä! Si Goti Iqu quuvqä heqiyqä änä-änä äktapqeqä kñuä indqänätnä, tqä-täuä iuta iwäsändñqe. ⁴ Ne näqñqe, neqä huiwi naqä-hñqunä eäqä-qe, kuapänä äuqätängäwä.* Ga ii äuqätänguwänqä iqua, wäunjuä asitanjinä mimäkqä ipnä. ⁵ Ii enqä-pa, ne Kraisi Iqutä ämuäñnänqä iqune, kuapänä eanä-qe, Iqueqä huiwä naqä-hñqunä enju. Iwä ne asänänji maeqä eaqä-qe, näueqä imäknätänä, ne hñqunä-hñqunäñi, yoqä haqeqä mämamäunqä yatunqwe.

⁶ Itanğa Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, wäunjuä huitañä-huitañä imäkatunquä näqñqe, ne hñqunä-hñqunäñi hiñgi änätapqwe. Inji Goti Iqu ämaqä hñque, Iqueqä kukñui hiñuä tuätñqä vqangutqe, iqu quuvqä heqiyqä Goti Iqu änä-änä äwikqeqä kñuä indqänätä, kukñui iuta awä tuänqiyä. ⁷ Ämaqä tqu-tqu, huiziu yätamäkqä vqeqä näqñqä Goti Iquesa ämetqe, iqu yätamäkqä qäyunänä vänä. Ämaqä, huiziu näqñqä vqeqä näqñqä ämetqe, iqu, näqñqä qäyunänä vänä.

* [12:4](#) 1 Korinä 12:12

⁸ Ämaqä tqu-tqu, huiziu yänjänäqñqä wimäkqenqä näqñqä ämetqe, iqu yänjänäqñqä wimäkänä. Ämaqä tqu-tqu, iqueqä nätmätqetä, huiziu yätamäkqenqä näqñqä ämetqe, iqu äwqä hñquaqu änyä, mäwqä yänä. Ämaqä tqu-tqu, huiziu miqenqä näqñqä ämetqe, iqu yänjä äqänätä, äñguä minä. Ämaqä tqu-tqu, huiziu qeqä tumuäkqenqä näqñqä ämetqe, iqu äwqä yeeqänä itä vänä.

Ne ämaqe, suqä äñguä itqueqenqä

⁹ Hiqä ämaqeunqä enqe, kukñuinä matqä-quenä, aañjä kiinjä enyätñqe. Suqä quvqe, tuwä hämänä äväpu, suqä äñguiu, muäñmbiyä. ¹⁰ He hñqunä-hñqunäñji, quuvqä anä eqiyätqäñuwä iquaunqe, kiinjä henganguti, hiqä yoqä haqeu mämamäunqä, huiziuqä yoqe, haqeqä mamäupñqä yänjä qäñgpnqe. ¹¹ He enyqä miqä ipu, äwqä naqä-qakuä äväpu, Naqä Iqueqä wäunui imäkqäpnqe. ¹² He Goti Iqu äñguä emäkäniñqä kñuä indqänäpu, hiñuä äqumbu äpmapiyitani, aquvänä iqäpnqe. Hanjä-iqä emeqangutqe, äwqä hanuä imbu, yänjänäqñqä tqäuätñqe. Ga Goti Iquenyqä tääqe, mäwquatämäuqä ätqa uwqäpnqe. ¹³ Goti Iqueqä ämaqä hui nätmätqä huiñqä äwa iqangpqe, he yätamäkqä vqäpnqe. Itanga ämaqä kiñä-nämđanjä hñqua emeqangpqe, iquaunji äñguä itqueqäpnqe.

Suqä kima miwitqueqenqätä, asänä pmeqenqätä

¹⁴ Itanga ämaqä quvqä etqueqangpñqä iquaunji, Goti Hanjuwä Iquenyqä, äñguä iwimäkätñqä tääqä tupñqe. Auä, he Iquenyqä tääqe, Iqu qu qui imäkätñqä ma, äñguä iwimäkätñqä diñqä tupñqe. ¹⁵ Ämaqä aquvänä iqanguwä iquatäñji, he-pqe anä iqäpnqe. Itanga ämaqä kñuä qiyqanguwä iquatäñji, he-pqe kñuä anä qäyqäpnqe. ¹⁶ Hiqä-hiuä iwäsänäpu, hñqua yändi, ä hñqua mäñdiñqä mindqäñqä pa ipu, eeqänä asänänqe. Inji he “Ne

ämaqä naqä äpmejunä” kjuä mindqänqä pa ipu, ämaqä hinginqä äpmejuwä-pqä iquatä, näueqä imäkngpñqe. Auä, “Ne näqñqä naqänänä-täjuneq,” kjuä maeyqä iquätñqe. ¹⁷ Ämaqä hñqu quvqä etqueqangutqän-gañi, he ique kima mitqueqä pa iqäpñqe. Oeyä. Suqä, ämaqä eeqänäñi, “Ii äñguiqä” kjuä mapñqe, iunä imäkqäpñqe. ¹⁸ Hiqä-hiuäñi, ämaqä eeqänänä iquatäñi, äkasuwä tñqetä, mäkä hunqetä, mimäkqä ipu, äwqä naqä-hñqunä imbñqä yänä qänqangpu. ¹⁹ ñqä nyämaqä nyi kiñä änyinätñqä iuenä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iuñi, tiñä äyä ätnänä. “Quvqenqä kimanñi, ii wäñuä ñqä enqä-qae, quvqä iqangpñqä iquauñi, Nyi kima wimniqeqä.”† Iutañi, hiqä-hiuäñi, suqä quvqenqä kima mäwqä pambu. Quvqä etquapqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnäñi kima mapnuwänqä hiñuinä äqunqä uwqangpu. ²⁰ Kima miqä ipiyä-qe, tiñä äqänänqä du ipiyä.

“Sitä mäkä-hunqä iqu, buayänqä dä vqangutqe, buayä wisñqe. Ä iqu eqänqä wingangutqe, eqä iotnä wisñqe. Itañi si iquenñi ii iwimäkñi, iqu womba yänqiyä.”‡

²¹ Suqä quvqä iqu mäñdi kikittqiyätñqe, si hiñuinä mäqunqä pa. Si suqä äñguä dinä imäkätñä iutañi, suqä quvqeuñi mäñdi kittqätñqinyä.

13

Gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmeqenqä

¹ Ämaqä eeqänäñi, gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmetpñqe. Ii tiñä etangiyi. Ämaqeu miqänqä yoqä naqe, Goti Iqunä vänä. Ga gapmanqä täñga ämitqänjuwä iquauñi, Goti Iqu yoqä naqä ävätä, äpmuatekqe. ² Iutañi ämaqä, gapmanqä iquau hñgisanä itquetqänjuwä iqua, ämaqä, Goti Iqu äpmuatekqä iquauñi hñgisanä

† 12:19 Kukñuä-suqä 32:35 ‡ 12:20 Quamä-pmeqä 25:21-22

ävätqänjäüä. Ii itqänjuwä iutañi, kukñuä mitqeu ätimäupu, hanjä-iqä mapnuwä iquayi. ³ Ämaqä suqä äñguä imäkätqänjuwä iqua, gapmanqä iquaunqä zä miqä ipnä. Mä, suqä quvqä itqänjuwä iquanä, zä ipnä. Inji he hñqunä-hñqunäñi, gapmanqä iquaunqä zä enqenqä maengangutqe, he suqä äñguä dinä imäkqangpu. Ga iutañi iqua, Goti Iqueqä wäunjuä-wiyqä he äñguä pmetpñqä emäkqä-qua epiyitañi, qu hiqä yoqe, haqeu evauqumuatpñqäüä. ⁴ Inäqe he suqä quvqä imäkqangpqe, iqua näpñqä-hionaqä a äqätätanguwitañi, zä kiinjä ipnä. Iqua ämaqä suqä quvqä imäkätqänjuwä iquaunji, Goti Iqueqä äwqä tnäñi, ätnäñä iqi ämotquepu, hanjä-iqä wipñqä wäunjuä-wiyqä iquayi. ⁵ Inji he gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmetpñqe, ii qakui, hñquaquisanji. Hñqu, Goti Iqueqä äwqä tnäñi, memeqä iqeyi. Huiziqu, hiqä suqä-iwäsäuqenqä kñuä indqänqä iunji, hiqä suqenqä, äwqä hanjuä imbu pmapñqeyi.

⁶ Ga quati iquaquisanji, gapmanqä iqua quwqä wäunjuinqä mbqä metapñqä etqanguwänga, he mbqä ätnämäutqänjuwi. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä wäunjuä imäkqä-qua epu, ämaqeu miqenqä wäunjui, hea ique-ique yänänäñqä ämitqänjä. ⁷ He ämeyätqänjuwä eeqänä iquaunji, nätmätqä äki-äkitañi, qäyunä äwipñqe. Auä, gapmanqä iqua wäunjuä huitañä-huitañinqä mbqä metapñqä etqangpqe, mbqä iinjä äwipñqe. Ga he, ämaqä tqü-tqueqä yäpä iqi äpmeñuwi, qunji qätä yasämä äwiyäpu, yoqä naqe äwipñqe.

Ämaqñqä äwinqe, kukñuä-suqä huiziu hatñä ququtäuqenqä

⁸ Mbqä-qe, yätamäkqä-qe, ä nätmätqä äki-äkitañä-qe, huiziu kima vqänqe, äpakänä mäwiqä, maqänä qäpu imäkmäutñqe. Inäqe ämaqä huiziunqä kiinjä winqe, qäpu mimäkqä itanä, äpakänä witätñqetañi, ne

iqä-iqä uwquatuŋque. Qakui tiinjä etanġiyi. Ämaqä hŋqu, hŋquauŋqä kiinjä äwinyätŋqe, iqu kukŋuä-suqä eeqänänġiu qänaknä yasämänä itŋqä iquvi. ⁹ Goti Iqu kukŋuä-suqä Mosisi ique äwikqe, tii äyä ätnä. “Qokä-apäkä ämaŋqe, huizitä huiwi yanä mikiqä pambiyä. He qokä-apäkä huiunġi, pizqä mapäsqä pambiyä. Ŋŋ, quwä mämeqä pambiyä. He ämaqä hŋquauqä nätmätqenqe, hiŋuä aowä mäuqänquä ma ipiyä.”* Kukŋuä-suqä iinjä iquautä, ä huizi iquautä, hatŋä ämaququtäutŋqä iqu, tiinġi. “Tqä-täuänqä äkinyätŋqä-panġi, ämaqä hŋquauŋqä-pqe inä äkiŋga uwquätŋqe.”† ¹⁰ Ämaqä hŋqu, hŋquauŋqä kiinjä äwinymitätqe, iqu iquauŋi, suqä quvqä miwitqueqä yänä. Iinjä iqanġqetanġi, iqu kukŋuä-suqä eeqänänġä iunġi, asänġa qänaknä itqäuä.

Qanġi jänänänġä uwqenqä

¹¹ Ne inġa-inġa äpmaka äpätnqueta täŋganqe, he näqŋqä enä. He näqŋqä ii epiyitanġi, suqä iinjä iqua imäkqäpŋqe. Ii he hiqaqä äwiŋuwita vaupŋqänġanġi. Ne Kraisi Iquenyqä quuvqä änyä eqäkquänġanġi, Goti Iqu nenġi, suqä quvqä iuta anġi hämänänä inetmeninġä hiunġi iqu, kiŋä-nämä äwäminġä-qe, täŋganġi, hiunġi iqu qäqä ti äpätkäuä. ¹² Hea qäpu hiätŋqä itä, zä ävätŋqä-panġi, ne qua täu äpmeŋque qäpu hiätŋqä itä, Kraisi Iqueqä äpqe qäqiyi. Iutanġi, hiawiqä iqueqä suqä quvqeuŋi, mäkiuta ämäwqätäuätanä, we-huŋqä iu pmetuŋquä näwe imäknatuŋque. ¹³ Heawiqä iqueqä suqä hŋgisänä iqätä, eqä yänänäqŋqä änäpu hiqiyqä iqätä, qanġä hiŋgi ik-iqätä, yŋŋä-hiveqä iqua imäkqä-pa iqätä, kukŋuä mäkä qäyäuŋqätä, hŋqueqä äpmeqä iunġä äwqä quvqä inġä iquauŋi, ne miqä itanä, suqä jänänġä, ämaqä mäptqänġa imäkätqänuwä-pa imäkquatuŋque. ¹⁴ Auä, he huiwä

* **13:9** Anġumä Itmakqä 20:13-15,17 † **13:9** Hiqäva-imäkqä 19:18

iutanjä äwiŋqe, hui imäupu, Naqä Jisasi Kraisi Ique, gquä quäuqä enqä-pa mipmbŋqe.

14

Quuvqä heqiyqä iquauqä suqä iwäsäuqe, Goti Iqunänjqä

¹ Ämaqä Goti Iquenyqä quuvqe, haŋuä eqämipqä iquauŋi, he aquvä äqänäpiyänŋaŋi, yeeqä vätmapiŋqe. Itanŋi he qutäŋi, kŋuä huitanjä-huitanjä iunqe, kukŋuä mäkä mauŋqä pambiyä. ² Ämaqä quuvqä yänänäqŋqä eqiyätqänuwä hui, ymisänjä eeqänänjä änätqänuwŋqe, “Goti Iqueqä hiŋuä iqŋi, ii qäyuvqä” kŋuä ämetqänjä. Inäqe huiŋi-quauqä quuvqä heqiyqe, haŋuä etanŋi, “Goti Iqu, ämaqä naŋuä änätqänuwŋqe, mäwiŋqä inä” kŋuä ämepiyitaŋi, ii maŋqä itqänjä.* ³ Itanŋa ämaqä, ymisänjä eeqänänjä änätqänuwä iqua, ämaqä naŋuä maŋqä itqänuwä iquauŋqe, kŋuä quvqä mindqänqä ipu, mändi makittqiyqä ipŋqe. Ga ämaqä naŋuä maŋqä itqänuwä iqua, ymisänjä eeqänänjä änätqänuwä iquauŋqe, iwäsäupu, “Quvqä iqä-quaiqä” matqä ipŋqe. Ii Goti Iqu iquauŋä-pqe, yeeqä inä vätmakqä iutaŋi. ⁴ Inji Goti Iqueqä wäuŋuä-wiyqä iinjä iquauŋi, miwäsäuqä panä. Wäuŋuä-wiyqä iqua, yänänäqŋqä tqäutpiyä, ä quanänjä päkmbŋqäpiyä-täqe iwäsäuqe, quwqä naqä iqunäyi. Itanŋi quwqä Goti Naqä Iqu, qu yänänäqŋqä tqäpŋqä wimäkätŋqä iqanŋqetaŋi, qu pämä yänänäqŋqä tqäpnuwi.

⁵ Ga ämaqä hŋqua, hiunji hŋque haqeqä ämamäupu, “Iqu hiunji huiŋi iquauŋi ämäwqätäunä” kŋuä äwiŋqä. I etanŋi ämaqä huiŋi iqua, “Hiunji eeqänänjä iqua, asänänjqä” kŋuä indqänätqänjä. Itanŋi ämaqä eeqänänjä hŋqunä-hŋqunänjä iqua, qu kŋuä hŋquaqu mindqänqä,

* **14:2** 1 Korinä 8:1-13 iunji, Polä iqu kukŋuä kuapanänji, naŋuä qu goti quanqä iquauŋqä hiqäva imäkkuwitaŋä änätqänuwŋqä ätkqe.

hñquenqänä ängüänä indqämbñqe. ⁶ Ämaqä, hiunji hñque haqeqä ämamäutqänjuwä iqua, Naqä Ique yeeqä äväpu, i itqänjä. Itanga ämaqä, ymisañjä eeqänänjä änätqänjuwä iqua, Goti Ique, “änguiqä” ätuäpiyitanji, qu-pqe Naqä Ique yeeqä äväpu, i itqänjä. Itanga ämaqä, naruä manqä itqänjuwä iqua-pqe, Naqä Ique yeeqä äväpu, manqä itqänjä. Qu-pqe, Goti Iqueni, “änguiqä” inä ätuätqänjä. ⁷ Ne hänjä äpmeñquä-qe, ä äpäkonatunquä iquä-qe, neqä-neuänji yeeqä inyatunquä miqä itqänju. ⁸ Iinjä itunque, hänjä äpmeñquä-qe ä äpäkonatunquä iquä-qe, eeqä Naqä Ique yeeqä iwimäkatunquä iinjä itqänju. Inji, ne hänjä äpmeñquä-qe, ä äpäkonatunquä iquä-qe, ne Naqä Iqueqänänjä-quneyqä. ⁹ Kraisi Iqu äpäkonätä, hänjä angumä ävaukqe, ii Iqu ämaqä ae äpäkonguwä iquauñqätä, hänjä yqänä äpmeñjuwä iquauñqätänji, Naqä pmetñqä iinjeyi.

¹⁰ Itanga hesañjä hui, hiqä tta-tunguäkaunqä iwäsäupu, “Qu quvqä iqä-quaiqä” sunqä ätätqänjä? Ga huizi iquenä, hiqä tta-tunguäkaunqä, kñuä quvqe indqänäpu, mändi sunqä äkittiqiyätqänjäuä? Ne eeqänänji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä mitqeu tqäuaniqueqä. ¹¹ Ii Goti Iqueqä bukä iunji, tiinjä äyä ätnänqä-payi.

“Nyi, Naqä Hea Ique-ique Äpmeñqä Iqunä, naqä-qakuä tii etqä. Ämaqä eeqäpnä Ijqä yoqe, haqeu ämandnämäupu, qonjä nuäktäupnuwänqänäyi. Ga qu eeqänänji, Nyinyqe, ‘Si eeqänänjuneqä Naqä-qukiyqä’ ndpnuwänqänäyqä.”†

¹² Itanji eeqänänjä hñqunä-hñqunänjä iqune, Goti Hanjuwä Ique, suqä eeqänänjä imäkätunque, quatinqä awä tuaniñque.

Hñque, suqä quvqä iu päknätñqä, miwimäkqenqä

¹³ Goti Iqu, eeqänänjune änewäsäuniqä enqä-qae, ne neqä awä iqinjä hñquauqä suqenqä iwäsäutanä, “Quvqä

† 14:11 Asayä 45:23

iqä-quaiqä” matqä yatuŋque. Ne kŋuä änyä-hänjä tii indqänquatuŋque. Quuvqä eqiyätŋqä hŋqu, ne suqä hui iqanŋu änaqänätä, iutaŋi iqu hikä enqä-pa äqutäumäutä suqä quvqä iu päkŋqenqe, suqä iinŋi miqä iquatuŋquä kŋuä guä mäsaüatuŋque. ¹⁴ Nyi Naqä Jisasi Iqutä ämuänämitaŋi, nyaqä kŋuä indqänqe ätnänjä iqi eä, näqŋqä äŋguä tii ämeqä. Ymisaŋi, kiqä-kiuä kiyä itmäkŋqe, aaqŋeqä. Iinjä etaŋgqä-qe, ämaqä hŋqu, nätmataqä hŋquenyqä, ‘kiyä mätaeqä’ kŋuä vqanŋutqe, iquenyqe, ii pmua imäknä. ¹⁵ Si ymisaŋä hui änätinä, iuta tqä sämaqä hŋqueqä quamä pmeqe, qui iwimäkqanŋtqe, ii tiinjä ämotquanä. Si iquenqä aaqä yasämä makingqä iqanŋiyi. Tqä sämaqä hŋquerŋi, Kraisi Iqu ique anŋu itmetŋqä ae äpäköŋqetani, si ymisaŋä hui änätinä, iuta qui miwimäkqä isnä. ¹⁶ Nätmataqä, ‘Ii äŋguiqä’ kŋuä eyänqä hŋquenyqe, he huizi iqua, ‘Iqua quvqä iinjä iqä-quaeqä’ tŋŋqä iwimäkqenqe, quwqä hiŋuä iqinŋi, suqä ii anŋi miqä ipnuwänqä, yasämä iwäsäupu. ¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu, neqä hänjä-pmeqeu ämineyätŋqä iunŋi, ymisaŋitä eqetä äŋqe, nätmataqä naqänänjä ma. Kiqä nätmataqä naqe, ne Goti Iqueqä hiŋuä iqi jänänjä eätanä, äwqä naqä-hŋqunä änyanä, ga aquvänä iqä iiyi. Iinjä pmetuŋque, Dŋä Äŋguä Iquesanä äquvepänä. ¹⁸ Ämaqä hŋqu, suqä iunŋi qänaknä itä, Kraisi Iqueqä wäunŋuä imäkqanŋutqe, Goti Iqu iquenyqe, aquvänä yänä. Ga ämaqä, ‘Iqu ii qäyunä itqänä’ kŋuä indqämbnä.

¹⁹ Iinjä etaŋgi suqä äkiu-äkiutaŋä, ne äwqä naqä-hŋqunä änyanä, neqä quuvqä heqiyqä yänänäqŋqä inemäkätŋqä iquaunŋi, iunä qänaknä iquatuŋque.

²⁰ He ymisaŋä änäpiyä iuta, wäunŋuä Goti Iqu ämaqä hŋque iwimäkmitätqä iu qui imäkqänqe, ii quvqä-qae, iu mimäkqä pambiyä. Ymisaŋä eeqänä äŋguä etaŋgqä-qe, ämaqä ymisaŋä änätäqä iuta huizique quanŋä päknätŋqä

iwimäkätqä iqu, suqä quvqä imäkqi. ²¹ He narüä änäpiyäü, ä wainqä-eqä änäpiyäü, ä suqä huizi imäkäpiyä iutanji, tqä sämaqä hñqu quannä päknätñqä iqe, ii quvqe. Suqä iinjä iqua mimäkqä iqe, ämäwqätäüänä. ²² Suqä iinjä iqua imäkqänñqe, “Äñguätiyä, ä quvqätiyä-qe,” kñuä yänänäqñqä äänä eyqe, he hñqunä-hñqunäñji, huiziu awä mätquä, Goti Iquenyä tupñqe. Ämaqä, suqä hñquauñqe, ‘Ii äñguiqä’ kñuä yänänäqñqä indqänätä, suqä iunä im-itätqä iqu, iqueqä äwqä imdanji, iqueni kukñuä mämitqä iqanñqetani, ämaqä iqu aquvänä yäniqe. ²³ Itanji ämaqä hñqu, ymisañ huiñqe, “Ii äñguiqä” kñuä yänänäqñqä mäwiqanñgi, ique änätqä iqu, suqä iuta harjä-iqä menä. Qakui tiinjä etanñgi. Iqu ymisañ iinjqe, kñuä hñquaqu äme, Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itä, ae äñgqä iutanji. Suqä äsque-äsquenqä, Goti Iqu, “ii äñguiqä” ätkqenqä quuvqä maeqiyqä itanä, ii imäkque, ne suqä quvqä imäkätqänju.

15

Ne yänänäqñqä imäknätanä, äwqä naqä-hñqunä änyanä pmeqenqä

¹ Iutanji, ämaqä kñuä iqä yänänäqñqä-tänñä iqune, neqä änenqä iunä miqä itanä, ämaqä kñuä iqä yänänäqñqä maeqä iquauqä kñuä qämä-qämä iqenqe, enyqä miqä, yätamäkqä vquatuñque. ² Ne hñqunä-hñqunäñji, ämaqä quuvqä heqiyqä nesä äpmeñuwä iquauñji, yänänäqñqä hipñqä yätamäkqä vatuñquä iinjqe, quwqä äwiñqä du qänaknä iquatuñque. ³ Kraisi Iqu, Iqueqä äwiñqä du qänaknä miqä imiñqä-pa, ne-pqä inä imäkquatuñque. Iqu imäkkqe, ii Goti Iqueqä bukä iunji, Iquenyqä tiinjä äqänänñqä-payi.

*“Goti Iquki, ämaqä Si äkasuwä quvqä äktquwi, iquauqä kukñuä quvqe, Nyi-pqe inä änyimetñqe.”**

⁴ Goti Iqueqä kukñuä, qu hiñuiqänä äqiyekuwä eeqänänji, ne näqñqä nätapätñqä äqiyekuwi. Ga Iqueqä bukä iquesanji, ne pemä itanä yänänäqñqä ätqäuanitanji, Goti Iqu ätkqä-pa inemäkäninñqä hiñuä äqunanä pmetatuñque.

⁵ Ne pemä itanä yänänäqñqä ätqäunñque, ii Goti Iquesanänji. Nyi Iqueni tääqe, Iqu yätamäqä heyqanguti, he Kraisi Jisasi Iqueqä suqä iuñi, qänaknä ipu, kñuä naqähñquenyä indqämbñqä ätuätqänä. ⁶ Ii tiinñqe. He äwqä naqähñqunä imbu äpmapiyitanji, eeqänänji Goti neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Kaniqueqä yoqe, haqeu mamäupñqe.

Kraisi Iqu, Israitqä iquautä, huiziquautä, yätamäkqenqä äpkqe

⁷ Inji Goti Iqueqä yoqä haqeu mamäupñqä diñqe, Kraisi Iqu eeqänänñuenä yeeqä eyätmakqä-pa, he quuvqä heqiyqä huizi iquauñä-pqe ii vätmapiñqe. ⁸ Kraisi Iquenñqe, Nyi tiinjä etmqe. Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, naqäqakuä etangqenqä motquetñqe, Iqu kukñuä Goti Iqu, Israitqä iquauqä kaqä-kawäkau ätuätä guä ämäsäukqe, qäyunä imäkätä, iquauqä wäunñuä imäkqä-qu ekqe. ⁹ Iinñqänä ma, tiinñqä-pqeyi. Israitqä qäyä etanñgi huizi iqua, Goti Iqueqä qeqä-imänñqe hiñuä äqunäpu, Iqueqä yoqe haqeu mamäupñqä diñqeyi. Ii Goti Iqueqä bukä iu tii äqänänñqä-payi.

“Iinjä etanñgi, Israitqä qäyä etanñgi huizi iquauqä hiñuä iqinji, nyi Sinyqä awä ätuätmä, ga Tqä yoqe haqeu ämamäutmä apqä tmqänä.”†

¹⁰ Itanña kukñuä huizi, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iuñi, tiinjä äyä äqänä.

* 15:3 Apqä Bukä 69:9 † 15:9 Apqä Bukä 18:49; 2 Samueli 22:50

“He Israitqä qäyä etanji huizi iquenä, Goti Iqueqä ämaqä iquatä, aquvänä ipnqe.”[‡]

¹¹ Itanga hñqäqisani, tiinji.

“He Israitqä qäyä etanji huizi iquenä, Naqä Iqueqä yoqe haqeu mamäupiyä. Ämaqä huiwä huitanjä-huitanjä änyänjuwä eeqänänjuenä, Iqueqä yoqe haqeu mamäupiyä.”[§]

¹² Itanga Asayä iqu-pqe, tiinji inä ätkqe.

“Jesi iqesanjä hueqä-himqä iutanji, ämaqä hñqu timäuniqe. Iqu Israitqä qäyä etanji huizi iquau ämininjqä iquvi. Ga qu, iqu yätamäkkä väniqnqä, hinjuä äqumbu pmpenuwänqe.”^{*}

¹³ Goti Hanjuwä Iqu, yätamäkkä Iquesa meniñquä hinjuä äqänänä pmetatunquä änävauqumuatqä Iquvi. Nyi Iquerji, he Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitanji, äwqä hanjuitä, yeeqä inqetänji, manjuä-mñqä pmetpnqä emäkätñqä, tääqä ätuätqänjä. Ga iutanji, he Dñä Ängüä Iqueqä yänänäqnqä ämepu, Iqueqä yätamäkkqnqä aquvänä ipu, hinjuä äqambu pmetpnqä emäkätñqä, tääqä ätuätqänjä.

Poli iqu, huizi iquauqä awä iqi, wäunjuä imäkminjqenqä

¹⁴ ñqä nyämaqäuä, nyi henyqe, kñuä yänänäqnqä tinjä indqänätqänjä. He Goti Iqueqä äwinjqenqe näqnqä äñguänä ämepu, ämitquatnqnqä itqänjuwitani, suqä äñgui kuapanä itqänjä. ¹⁵ Itanji kukñuä yänänäqnqä huiñqä, ätnänjä iqi henyqä qämqä zä miqä itmä, heyaqä kñui ävauqumuatmqä iinjqä ae äqiyqe. Ii Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta wäunjuä äñguä tii ändapkqetayi. ¹⁶ Iqu, nyi Kraisi Jisasi Iqueqä wäunjuä, Israitqä qäyä etanji huizi iquauqä awä iqi imäkkä-qunñqä, atäunjuä änyikqe. Hiqäva-imäkkä iqua, ämaqeu Goti Iquenyqä ätuma ppnqä itqänjuwä-pa, Israitqä qäyä etanji huizi

[‡] 15:10 Kukñuä-suqä 32:43 [§] 15:11 Apqä Bukä 117:1 ^{*} 15:12 Asayä 11:10

iquau ätuma pmqe, Goti Iqueqä kuknjuä änguä we-hunqä-tänji awä ätuätñqe. Itanji, nyi quñi, Goti Ique wimqä ätuma pqaŋga, Dñä Änguä Iqu, iqua Goti Iqueqänänjä hipñqä iwimäkqanqgetanji, Goti Iqu iquau yeeqä wätumeniqe.

¹⁷ Inji nyi Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmä, Goti Iquenyqä wäunüä ii imäkätñqä iinqe, yeeqä itmä awä ätätqänä.

¹⁸ Nyi nätmätqä huizñqe matqä, wäunüä Kraisi Iqu, nyaqä hipa iuta imäkätñqenqänä tqämqe. Israitqä qäyä etanji huizi iqua, Goti Iqueqä kukñui qänaknä ipñqä iinqe, Iqu nyaqä wäunuitä, kukñuitä, yänänäqñqä inyimäkätqäuä.

¹⁹ Iqu nyinji, wäunüä ämaqä mimäkqänänji imäkmqä yänänäqñqetä, Dñä Änguä Iqueqä yänänäqñqetä, ändapätñqe. Iqu iinjä inyimäkqanqgetanji, nyi Kraisi Iqueqä kuknjuä we-hunqä-tänji awi, Jerusälemäta ti ätqa äwqän-jaqänmi, qua naqä Ilirikumä ätimäutmä, iu ätuäkämñqe.

²⁰ Nyi kuknjuä änguä we-hunqä-tänjä awä ätuätmänğanji, ämaqä, Kraisi Iquenyqä tqanqä qätä mäwiyqä iminuwä iquau tumqenqä, aanjä kiinjä änyinätqäuä. Ii tiinjä etanjiyi. Kraisi Iqueä kukñui, hñqu ae ätunitätqeu, nyi asä iu tqenqe, manyinqä eä. Ii itmi, ämaqä huizi iqu anjä mätätñqä ipäqäkqeunji, nyi qäpu mätmqä enqä-parjä iinqe, manyinqä iqi. ²¹ Nyi Goti Iqueqä bukä iu ätänqä-parjqä änyinji.

“Ämaqä hñqu iquaunji, Naqä Iquenyqä awä motquä iminqä iqua, Iqueni hinüä qumbnä. Inñ, Iquenyqä tqanqä qätä mäwiyqä itqänuwä iqua, näqñqä äñguänä mapnä.”†

Poli iqueqä qanjä wätñqä iinqä, wäunüä imäkkuwinqä

²² Nyi henqä äpätmä, hinüä maeqñqänänjä di, wäunüä iinjä iminqä iqu, a äñgiqätätñqe. ²³⁻²⁴ Inñqe tänğanji, qua eeqänänjä ikämñqä iunji, anjä-himqä änyä-hänjä hui aanqä etanji, nyi täqinji, wäunüä äpakä miqä imä. Itanqä quväukuä kuapänänjä iunji, nyi qua naqä Spenqä iunqä

† 15:21 Asayä 52:15

umqänngani, he emamqä diŋqä kiinjä änyinätŋqe. Nyi kŋuä tiinjä änyiyqi. Spenqä iuŋqä äwätmänngani, he ganä hiŋuä ämaeqänätmä, hesä wänqä hmbu äpmetmiŋqe, aquvänä imä. Itannga ne anä ae äpmenitaŋi, nyi Spenqä iuŋqä uwqanngundqänngani, he nätmätqä qanä ändma wäninqe, yätamäkqä nyipnuwänqä änyinŋi.

²⁵ Inäqe tänngani, nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqeu yätamäkqä ävätmä, anä-himqä naqä Jerusälemänngä yämqä itqänä. ²⁶ Ii tiinji. Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqä, qua naqä Masendoniya iutä, Äkaiya iutä, pmeqä iqua, iquauqä äwiŋqä iuta, mbqä hui aquvä äqiyäpu, Goti Iqueqä ämaqä, Jerusälemä iu pmeqä äwa itqänjuwä iquauŋqä väwqatpŋqä, kŋuä guä ämäsäukuwi. ²⁷ Mbqä ii, quwqä äwiŋqä iuta äŋguä ävätqänjuwä-qe, qu kimaŋä-tänä-qua etanngetaŋi, qäyunä äqiyäpu ävätqänjuwi. Israitqä qäyä etanngi huizi iqua, Goti Iqueqä nätmätqä äŋguänänjä quwqä quuvqeu yätamäkqenqe, Goti Iqueqä ämaqä iquauta ämotaukuwitaŋi, iqua kimaŋi, Iqueqä ämaqä iu, huiwä yätamäkqä ävätqänjuwi, ii qäyunänji. ²⁸ Itannga nyi mbqe, ämaqä qäyunänjä iquau ävätmä, itannga wäunjuä ii qäpu ae itmänngani, nyi Jerusälemä ävämetmä, Spenqä timäumqä äwätmänngani, he ganä emamniqe. ²⁹ Ga nyi näqŋqä tiinŋinqä ae eqänä. Nyi emamqänngani, Kraisi Iqueqä suqä äŋguä wimäkqe, manguä nyinätanngi, Iqu he äŋguänä emäkänngiyä.

³⁰ Inqä nyämaqäuä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenngätä, Dŋä Äŋguä Iqu, suqä ämaqeuŋqä kiinjä nenqä änatapqenngätä, kŋuä indqämbŋqä änyinŋi. Itanji Goti Iqu yätamäkqä nyiyätŋqä diŋqe, he nyitä Iquenyqä tääqä yänänänngä tuatunqe. ³¹ Ne tääqe, ämaqä qua naqä Jutiya iu äpmapu, Goti Ique hŋgisa itquetqänjuwä iqua, nyi quvqä mindqueqä ipŋqenqä tääqä tuatunqe. Ga Iqueqä ämaqä, Jerusälemä iu pmeqä iqua, nyi mbqä iquau wimqä

äma äpqe, yeeqä ipu mapnqä, tääqä inä tuatunqe. ³² Goti Iqueqä äwiñqä iuta, iinjä iquaqu timäutnqenqä aquvänä itmitañi, he emamniñqe. Ga yänjänäñqe, hesä iqi hapä äpmamä mamniñqe.

³³ Goti, äwqä hanuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, he eeqänänjä iquendä pmetäniqä iinjä änyingi.

16

Poli iqueqä kukñuä, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” ätkqenqä

¹ He neqä nanyi-napi Pipinyqe näqñqä mapnqe, nyi awä äñguä etmqä. Ii qokä-apäkä, Kraisi Iqueqä yoqenqä anjä-himqä Sengriya iu aquvü äqänätqänjuwä iquau, yä-tamäkkä vätnqe, wäunüä-täñiyi. ² He suqä Goti Iqu, Iqueqä qokä-apäki imäkkäpñqä äwinyänqä iu qänaknä ipu, apäkä, neqä Naqä Iqutä ämuänñnänqä iinjä, yeeqä itmuapñqä änyingi. Ga ii, qokä-apäkä kuapänänjä iutä, ä nyitä, yätamäkkä neyätqätangqä iutani, ii hesa yä-tamäkkä squä-squä diñqä äwiñqe, äwipñqänäyi.

³ Itanğa Kraisi Jisasi Iqueqä wäunüä nyitä anä iminjuä, Presilaisä, Akuila iquesäñi, “Nyi iyaquinyqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, tupiyä. ⁴ Nyi häñä yqänä pmamqenqe, iyaqu yänjä wiqänä ikiyi. Iinjä etanği iyaquini, nyi “änğuiqä” tquangundi, ga Israitqä qäyä etanği huiziqua, Kraisi Iqueqä yoqenqä aquvü äqänätqänjuwä iqua-pqe, “änğuiqä” inä tupñqänäyi.

⁵ Itanğa “Qokä-apäkä, iyaquiyqä anjä iqi, Kraisi Iqueqä yoqenqä aquvü äqänätqänjuwä iquauñqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, iquau tupiyä.

“ñqä näueqä, kiinjä änyinätñqä Epainetusi iquenqä-pqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, ique tupiyä. Qua naqä Eesiya iu pmeqä eeqänänjä iquautani, iqu-ganä Kraisi Iquenyqä quuvqä eqäkkä iquvi.

⁶ “Apäkä, wäunüä tnänjä itä, he yätamakqä eyätñqä, Mäliyanqce, hui mimäüqä injänä” ätqenqce, iinjï tupiyä.

⁷ “Nytä, Israitqä iquautañä Andronikusi iqutä, Juniyasäñi, guä pmuateqä añiu anä äpmaminquä iyaquinyqe, hui mimäüqä injänä” ätqenqce, iyaqui tupiyä. Iyaqu, ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquautañä yoqä naqä-tänjä esinyä, nyi Kraisi Ique änyä mamüññqäñga, iyaqu ganä ämuñññgiyi.

⁸ Itañi, “Ambliatusi, Naqä Ique ämuñññqeta ki-inä änyinätñqä iquenyqe, hui mimäüqä injänä” ätqenqce, iqueni tupiyä.

⁹ Huizi, “Kraisi Iqueqä wäunüä nesä anä itunquä Upanusi iqutä, ämaqä nyi kiinjä änyinätñqä Stakusi iqutäñi, iquaquinyqä hui mimäüqä iqänä” ätqenqce, iquaqui tupiyä.

¹⁰ Itanga, “Apelesi hanä-iqä qäyä ämetä quuvqä yqänä eqiyätñqä iquenyqe, hui mimäüqä injänä” ätqenqce, ique tupiyä.

Ga “Qokä-apäkä Aristombulusi iqueqä añiu äpmerjuwä iunqce, hui mimäüqä iqänä” ätqenqce, quñi tupiyä.

¹¹ Itanga huizi, “Nytä Israitqä iquautañä Herotianä iquenyqe, hui mimäüqä injänä” ätqenqce, ique tupiyä.

“Qokä-apäkä, Nasisusi iqueqä añiu äpmapu, Naqä Iqutä ämuñññjuwä iunqce, hui mimäüqä iqänä” ätqenqce, quñi tupiyä.

¹² “Apäkä Tripina, Triposa, inäsuaqi, Naqä Ique ämuññnyinyä, Iquenyqä wäunüä itqänjiyä inäsuaqinyqe, hui mimäüqä iqänä” ätqenqce, tupiyä.

“Apäkä Pesis, ne kiinjä änenyätñqä, ga Naqä Iqueqä wäunui, tnänjä itñqä iinyqe, hui mimäüqä iqänä” ätqenqce, iinjï tupiyä.

¹³ “Ämaqä, Naqä Iqutä ämuññnä, suqä jänänänjä imäkqä Rupesi iqutä, iqueqä känaisä, imbaqinyqe, hui

mimäuqä iqänä” ätqeqe, tupiyä. Iqueqä känai, nqä nipai indquaminqä-pa, indquetqä iiyi.

¹⁴ Itanji “Asingritusi ique, Plegonä ique, ä Hemesi, Patropasi, ä Hemasi iquau, itanga kätä-känguäka iquatä anä äpmejuwä iquauqä-pqe, hui mimäuqä injänä” ätqeqe, iquau tupiyä.

¹⁵ Itanga “Pilolongusi iqtä, Juliyaisä, Neleusi iqtä itanga iqueqä kasiqisä, ga Olimbasi iqtä, qu Goti Iqueqä qokä-apäkä iquatä anä äpmejuwä iquauqeqe, hui mimäuqä injänä” ätqeqe, tupiyä.

¹⁶ He äminäpiyänganji, Goti Iqueqä ämaqä iqueqä suqä iu quneqä änyäpu, yeeqä itmangpñqe. Qokä-apäkä qua täunji, Kraisi Iqueñqä aquvä äqänätqänjuwä eeqänänjä iqua, “Yää neqäuä! Ne henyqä hui mimäuqä injunä” etqä.

Suqä äwimasiyäpu pmeqenqä

¹⁷ Yää nqä nyämaqäuä, nyi kukñuä yänänäqñqä tiinjä hitmqe. Ämaqä, kukñuä ne ämetqueqangqueu tuwä äväpu, he awä qäyapatmbñqä, ä hikä enqä-pa äqutäumäpu, suqä quvqä iu päkmbñqä emäkanä-tpu iqanguwä iquauqeqe, hiqä-hiuä äñguänä äminyäpu, äwimasiyäpu, heqäqi pmapiyä. ¹⁸ Ämaqä iinjä iqua, neqä Naqä Kraisi Iqueqä wäunjuä mimäqä ipu, qänaknänji, iquauqä huiwä iuñqänä itqänjä. Itanga iqua kukñuä äwi-iqetä kukñuä aowitä ätuäpu, ämaqä kukñuä iinjñqä äñguä miwäsäuqä iquauqä kñui, qäyasäqi ätuma äwätqänjä. ¹⁹ He Naqä Iqueqä kukñuñqä qänaknä äñguä itqänjuwñqe, ämaqä im-imñä iqua näqñqä enjä. Iñqe, nyi henyqä aquvänä itmä-qe, he nätmatqä äñguñqe näqñqä yasämä ämepu, nätmatqä quvqeunji squä-squä hui, he täka maemäqä yätñqä änyñgi. ²⁰ Itanga Goti äwqä harjuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu emäqanggi, he Setänä iqueñji, heqä yukitä qonjuämä ipu, sisevqukuä imäqquwäpanji, iqueñji mändi ii kittqäpñqe.

Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, he änguä hiñgi emäkquätñqä änyinñiyä.

Huizi iquauqä kukñuä, “Henyqä hui mimäuqä iqunä” ätkuwiñqä

²¹ Nyitä wäunjuä anä itqänjueä Timoti iqu, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” etqi. Itanga ñqä hueqä-himqä iquau-tañä iqua, Lusisi iqutä, Jesonä iqutä, itanga Sosipate iqutä, anänji.

²² Nyi Tetiyusi, Poli iqueqä mañä iuta ämetmä, tuwanjuä tä äqiyätñqä iqunä, nyitä hesä, Naqä Ique ämuänñäunqenqä kñuä indqänätmä, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” etqä.

²³⁻²⁴ Gayusi, iqueqä aña täu nyi äminiyätñqä iqu, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” etqi. Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iqua, iqueqä aña täu äqänätqänjä.

Añä-himqä täu miqänqä mbqä ämitñqä, Erastusi iqu-pqe, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” etqi. Itanga neqä neyämaqä Kowatusi iqu anänji.

Goti Iqueqä yoqe, haqeu mamäuqenqä

²⁵⁻²⁶ Goti Hanjuwä Iqu, he pämä yänänäqñqä tqäpñqä qäyu emäkänñiyä. Ne kukñuä änguä we-huñqä-tänji, Jisasi Kraisi Iquenqä awä tuätqätangua, Iqu ii emäkätqäuä. Hiñuiqänänji, kukñuä änguä tä, Goti Iqutä zä äpakänä äwämiñqä-qe, täñgani ätnänä iqi ämaeqiyä. Auä, Goti hea ique-ique pmeqä Iqu änatqanñgi, ne tuwanjuä hiñuä-tqä iqua äqäkuwiu awä ätätunqne. Ga iutani, ämaqä huiwä huitañä-huitañä inqä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä kukñui qänaknä ipñqä iinqe, kukñuä zä äwämiñqenqä näqñqä ae ämequwi. ²⁷ Inji Jisasi Kraisi Iqu yätamäkqä neyqanñqä iutani, ne Goti Kiqä-kiuänä Näqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqueqä yoqe, hea ique-ique haqeu mamäuquatunqne. Ii naqä-qakui.

Goti Hanjuwä Iqueqä Kuknui
The New Testament in the Menya language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Menya long Niugini

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Menya

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-07-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Oct 2021 from source files dated 18 Aug 2021

b1d968ea-da2d-5306-b214-e238bbf38aac